

Respublikalyq áskerı-saraptamalyq jýrnal

AIBYNY

№8(150)
TAMYZ 2020 JYL

ҚУАТТЫ АРМИЯ – ЕЛ ТІРЕГІ

АІВҮН

Respublikalyq áskerisaraptamalyq jýrnal

2020

MAZMUNY:

АТАУЛЫ КҮН АТА ЗАҢ АЛТЫН ТҰҒЫРЫМЫЗ	4
АКТУАЛЬНО 7 ПРИНЦИПОВ НОВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО КУРСА КАЗАХСТАНА	10
АРМИ – 2020 В УПОРНОЙ БОРЬБЕ	12
ШОЛУ ӘУЕ КҮШТЕРІНІҢ ӘЛЕУЕТІ	16
К 175-ЛЕТИЮ АБАЯ КУНАНБАЕВА КЛАДЕЗЬ МУДРОСТИ	20
ӘСКЕРИ БІЛІМ ТАЛАПТЫҢ МІНІП ТҰЛПАРЫН	24
К 75-ЛЕТИЮ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ КОРЕННОЙ ПЕРЕЛОМ	28
К 75-ЛЕТИЮ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ ГОСПОДСТВО В ВОЗДУХЕ	34
ИНТЕРВЬЮ СО ЗВЕЗДОЙ «НУРЖАН БЕЙСЕНОВ: «ЮМОР — ВАЖНЕЙШИЙ РЕСУРС, ДЕЛАЮЩИЙ НАШУ ЖИЗНЬ ЛУЧШЕ»	38

AIBYN

Respublikalyq әскери-saraptamalyq jyrnal

БАС РЕДАКТОР
Батырхан Қуатбек

КРЕАТИВТІК ДИРЕКТОР
Тимур Кубеков

БАС РЕДАКТОРДЫҢ
ОРЫНБАСАРЫ
Тимур Аубакиров

БӨЛІМ МЕҢГЕРУШІСІ
Ерлібай Қадырбай

ДИЗАЙНЕР
Адил Шеримбетов

ТІЛШІЛЕР
Алия Майсеитова
Меруерт Сафаева
Нариман Дюсенов
Рима Әбеуова

ФОТОТІЛШІ
Ағыбай Аяпбергенов

E-MAIL: info@sarbaz.kz

МЕНШІК ИЕСІ:
«Әскери ГАЖ Медиа» ЖШС
Қазақстан Республикасы,
010000, Нұр-Сұлтан қаласы,
Есіл ауданы, Комсомол тұрғын алабы,
Домалақ ана көшесі, 11 үй.
Тел. 8 (7172) 48-19-60

Қазақстан Республикасы
Қорғаныс министрлігінің
тапсырысы бойынша
шығарылады

Автордың пікірі редакцияның көзқарасын білдірмейді.
Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды
және авторларға қайтарылмайды.

Журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және
даму министрлігінде тіркеліп, 2015 жылғы 30 сәуірде
№5341-Ж куәлігі берілген
Шығуы ай сайын. Бағасы еркін.
Таралымы 1135 дана. Тапсырыс №8

АТА ЗАҢ

АЛТЫН ТҰҒЫРЫМЫЗ

БІРЛІК ПЕН ЕРКІНДІК ҰСТЫНЫ

Мемлекетімізді демократиялық, зайырлы және құқықты ел ретінде айқындайтын басты құжат – Конституция. Ата Заң барлық құжаттардың қайнар көзі, бастауы болып табылады. Кез келген мемлекеттік орган, мекеме, ұйым өзінің қызметінде Конституцияны басшылыққа ала отырып, өз қызметтерін жүзеге асырады. Ата-бабаларымыз қаншама қиындықтар мен тосқауылдарды бастан өткерсе де, халықтың мықты ерік-жігерінің арқасында көп жылдар бойы арман етіп, аңсап келген тәуелсіздігімізге қол жеткізіп, 1991 жылы егемен еліміздің туын биікке желбіреттік. Тәуелсіз Отанымыздың тұңғыш Президенті сайланып, дербестігімізді растайтын мемлекеттік рәміздерімізді бекіттік.

Осы орайда 1993 жылғы 28 қаңтарда тұңғыш қабылданған бас құжаттың кейбір тарауларына өзгерістер мен толықтырулар енгізіліп, 1995 жылы 30 тамызда қазіргі Ата Заңымыз қабылданды. Кеңес өкіметі кезінде конституция өкілетті органдармен қабылданған болса, біздің негізгі құжат халықтың жалпы дауысымен референдумда қабылданды. Бұл күн еліміздің конституциялық дамуының жаңа кезеңіне жол ашқан күн болып табылады. Конституцияны қабылдай отырып, қазақ халқы өзінің егемендік құқығын барша әлемге паш етті. Жаңа қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясы еліміздің дамуына жол ашып, тәуелсіз мемлекет буынының бекуіне үлкен себеп болды. Конституцияның алғашқы беті “Халқымыз, байырғы қазақ жерінде мемлекет құра отырып, өзімізді еркіндік, теңдік және ұлтаралық тату азаматтық қоғам ретінде дүниежүзілік қоғамдастықта лайықты орын алуды көздей отырып және болашақ ұрпақтар алдында жоғары жауапкершілігімізді сезініп осы Конституцияны қабылдадық” деген сөзбен басталады. Бұл Қазақстан елінде тұратын барлық ұлт өкілдерінің орныққан саяси келісімінің негізі болып табылады. Ата Заң – бейбітшілік пен ынтымаққа, еркіндік пен теңдікке апаратын даңғыл жол. Тоғыз бөлімнен тұратын Ата Заңда еліміздің азаматтарына толық жағдай жасалған. Екінші бөлімнің

10-бабында “Республиканың азаматын ешқандай жағдайда азаматтығынан, өзінің азаматтығын өзгерту құқығынан айыруға, сондай-ақ оны Қазақстаннан тыс жерлерге аластатуға болмайтындығы” көрсетілген. Олардың өмір сүруіне, білім алуына, қызмет етуіне және зейнеткерлікке шығып демалуына барлық мүмкіндіктер жасалған.

Бүгінгі таңда Ата Заң – ел тыныштығының кепілі. Елбасымыз бастаған ұлы көш тар жолды таймай өтіп, оның батыл шешімдері мен саяси ерігінің арқасында еліміз өзін барша әлемге зайырлы, демократиялық, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде таныта білді. Ұлт көшбасшысының бастауымен елімізде Қазақстан халқы Ассамблеясын қоса алғанда, этноконфессиялық келісімнің біртұтас инфрақұрылымы жасалды. Қазақстан Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съездерін өткізу орнына айналды. Осындай өнегелі істер нәтижесінде қоғамдық тұрақтылық механизмдерінің ұстанымдарын жүзеге асыруда үлкен мүмкіндіктерге қол жеткізілді. Әр алуан мүдделер тоғысқан, ауқымды істер атқарып отырған ірі саяси алаң – ЕҚЫҰ-ға еліміздің төраға болып сайлануы бізді дүние жүзі мойындағанын дәлелдейді. Сондықтан мұндай салмақты ұйымға төрағалық ету – еліміз үшін үлкен мәртебе. “Уақыт сыншы” дегендей, Ата Заңымыз егеменді ел

тарихы үлесіндегі аз уақытта үлкен сындардан сүрінбей өтіп, өзінің құқықтық құндылығын жоғары дәрежеде дәлелдей білді. Конституциялық заңнамаларға сәйкес барлық азаматтар тең құқылы. Егер олармен заң бұзушылық жіберілген жағдайда жауапкершілікке тартылып, жалпыға бірдей тәртіпте шартты жазасын алады. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабында Ата Заңның ең жоғары заң күші бар және республиканың барлық аумақтарына тікелей қызмет етеді деп айқын жазылған. Басқа да шығарылып жатқан нормативтік-құқықтық актілер, халықаралық келісім-шарттар еліміздің ең басты құжатына қайшы келмеуі тиіс. Ал 74-баптың 1-тармағында Қазақстан Конституциясына сәйкес емес деп танылған заңдар мен халықаралық келісім-шарттарға қол қойылмайды делінген. Демек, Ата Заңымызда адам құқығы және бостандығының жоғары құндылығы

құқықтық мемлекеттің негізгі қағидасы ретінде реттеледі.

Мемлекетіміздегі әр адам Ата Заңның шеңберінде өмір сүргенде ғана біз өзімізге тән ұлттық құқықтық жүйемізді жетілдіретін боламыз. Сондықтан ең басты міндет заңды және жеке тұлғалардың, қоғамдық құрылымдар мен азаматтардың Ата Заңға деген құрметін барынша дәріптеу болып табылады.

Барлық заңның бастауы

Еліміздің 1995 жылғы жаңа Конституциясы – көпұлтты халқымыздың шынайы еркі мен ертеңгі күнге сенім құжаты саналады. Онда Қазақстан Республикасының дербестігін жариялаумен бірге, аумақтық тұтастықты сақтау және елдің ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету сияқты өткір мәселелер шешімін тапты. Дәл қазір біз үшін тәуелсіздіктен қымбат еш нәрсе жоқ, оның қадірі еш нәрсемен өлшенбейді. Конституция біз үшін алдағы уақытта да өзіміздің биік мақсатымыз – мемлекеттің әлеуметтік жағдайын көтеретін, азаматтардың дәулетті және заманға лайықты өмір сүруіне барлық жағдай жасайтын, тәуелсіз еліміздің өркениетті мемлекет болу жолындағы ілгері басуымызды реттейтін шуақты да басты бағдаршам. Конституцияның 1-бабында мемлекетіміздің ең қымбат қазынасы – адам және оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары деп көрсетілген. Сонымен қатар, азаматтың жеке бостандығы, конституциялық құқықтары бекітілген. Атап айтқанда, олар адамның жеке өміріне, қадір-қасиетіне қол сұғылмауы, әркімнің өзінің және отбасылық құпиясының болуы, абыройы мен ар-намысының қорғалуы, әркімнің өзінің жеке салымдары мен жинаған қаражатының, жазылған хаттарының, телефон арқылы сөйлескен сөздерінің, пошта, телеграф арқылы және басқа да жолдармен алысқан хабарларының құпиялылығының сақталуы, қай ұлтқа, қай партияға және қай дінге жататынын өзі анықтауға және оны көрсету-көрсетпеуге хақылы екені, ана тілі мен төл мәдениетін пайдалануы, қарым-қатынас, тәрбие, оқу және шығармашылық тілін таңдап алуы. Мемлекет Қазақстан халқының тілдерін үйрену мен дамыту үшін жағдай туғызуға қамқорлық жасайды және жасап та келеді. Сондай-ақ Қазақстан Республикасының азаматтары шет елдерде жүрген кез-

де мемлекеттің қорғауында болады. Жеке меншік мүлкі, отбасы, ар-ожданы мен жеке басының өмірі заңдармен қорғалады. Ата Заңымыздың талаптарына сай елімізде цензураға тыйым салынған, сөз бостандығы шектелмейді. Азаматтар тегін орта білім алуға, мемлекет кепіл берген тегін медициналық көмек алуға құқылы, сонымен қатар, ақылы медициналық жәрдем алу заңдарда белгіленген негіздер мен тәртіп бойынша жүргізіледі. Әркімнің өз құқықтары мен бостандықтарының сот арқылы қорғалуына, әркімнің білікті заң көмегін алуға құқы бар. Заңда көзделген реттерде заң көмегі тегін көрсетіледі. Соттар

шешімдері, үкімдері мен өзге қаулылары Қазақстанның бүкіл аумағында міндетті күші болады. Әскери қызметшілер, ұлттық қауіпсіздік органдарының, құқық қорғау органдарының қызметкерлері мен судьялар партияларда, кәсіптік одақтарда болмауға, қандай-да бір саяси партияны қолдап сөйлемеуге тиіс. Балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу – ата-ананың парызы әрі міндеті. Кәмелетке толған еңбекке қабілетті балалар еңбекке жарамсыз ата-анасына қамқорлық жасауы қажет.

Прокуратура мемлекет атынан еліміздің аумағында заңдардың, Қазақстан Республикасы Президентінің жарлықтарының және өзге де нормативтік құқықтық актілердің дәлме-дәл әрі біркелкі қолданылуын, жедел-іздістіру қызметінің, анықтау мен тергеудің, әкімшілік және орындаушылық іс-жүргізудің заңдылығын жоғары қадағалауды жүзеге асырады. Заңдылықтың кез келген сипатта бұзылуын анықтау мен жою жөнінде шаралар қолданады. Сондай-ақ ол ел Конституциясы мен заңдарына қайшы келетін заңдар мен басқа да құқықтық актілердің дәлме-дәл әрі біркелкі қолданылуын қадағалайды. Прокуратура сотта мемлекет мүддесін білдіреді. Сондықтан еліміздің Ата Заңын құрметтеу, талаптарын әрдайым сақтау мен орындау – біздің басты міндетіміз.

Әлеуметтік қамсыздандыру кепілі

Әлеуметтік қорғау – келеңсіз жағдайлардың әсерінен (қарттық, денсаулық жағдайы, асыраушысынан немесе жұмысынан айырылу) экономикалық белсенді және лайықты төленетін еңбекке қатысу жолымен өзін кіріспен қамтамасыз ете алмайтын азаматтардың жеткілікті әл-ауқаты деңгейі мен өмірлік қажетті игіліктеріне қол жеткізу мүмкіншілігін қамтамасыз ететін жүйе. Әлеуметтік қорғау жүйесінің көрсеткіштері елеулі дәрежеде мемлекеттің экономикалық дамуы деңгейімен өлшенеді. Ел тәуелсіздік алған сәттен бастап әлеуметтік қорғау жүйесі, ең алдымен, зейнетақылар мен жәрдемдер санының жалпы өсуімен сипатталады, қазір олардың жалпы саны 40 түрлі көрсеткіштерге жуықтады. Көптеген азамат екі және одан да көп әлеуметтік төлемдер алады. Еліміздегі халықты әлеуметтік қорғау жүйесі халықаралық әлеуметтік қамсыздандыру ұйымдарының ұсыныстары мен ұстанымдарына толық сәйкес келеді.

Елдегі әлеуметтік қамсыздандыру жүйесін одан әрі жетілдіру “Қазақстан Республикасының халықты әлеуметтік қорғау тұжырымдамасында (2001 жыл) белгіленген, онда әлеуметтік қорғаудың негізгі салалары: 1) мемлекеттік жәрдемдер; 2) міндетті әлеуметтік сақтандыру; 3) жинақтаушы зейнетақымен қамсыздандыру; 4) әлеуметтік көмек көзделген. 2005 жылдың қаңтарынан бері елде міндетті әлеуметтік қамсыздандыру жүйесі жұмыс істейді, ол әлеуметтік аударымдар төлеудің мөлшері мен ұзақтығына қарай әлеуметтік тәуекелдер болған жағдайда жұмыс істейтін азаматтарды қосымша қорғауды қамтамасыз етеді. 2005 жылғы 1 шілдеден бастап зейнет жасына жетуі

бойынша базалық зейнетақы жүйесі енгізілді. Сөйтіп, бүгінгі таңда Қазақстанда әлеуметтік қамсыздандырудың үш деңгейлі жүйесі құрылды: Бірінші деңгей – Қазақстан Республикасының Конституциясы кепілдендірген әлеуметтік төлемдер, яғни барлық азаматтарға қоғамның дамуына азаматтың қосқан жеке үлесін есепке алмай бірдей деңгейдегі төлемдер (базалық зейнетақы төлемі, мемлекеттік жәрдемдер, баланың дүниеге келуіне біржолғы төлем). Екінші деңгей – жұмыс өтілі мен еңбекке ақы төлеу мөлшеріне қарай жалпыға бірдей зейнетақы, міндетті зейнетақы жарналары мен әлеуметтік сақтандыру аударымдары есебінен әлеуметтік төлемдер, яғни, азаматтарды олардың қоғамды дамытуға

жеке қосқан үлесін есепке ала отырып, қосымша әлеуметтік қамсыздандыру. Үшінші деңгей – халықтың ерікті немесе кәсіби жинақтау жарналары есебінен әлеуметтік төлемдер. Қазір адамдардың көпшілігі мемлекеттің өтпелі кезеңінде әлеуметтік қорғаудың ағымдағы мәселелерімен шұғылдануға мәжбүр болғанын ұмыта бастады. Еліміз алғаш рет тұрғындар бұрын белгісіз болып келген экономикалық факторлар: инфляция, бюджеттің және тауардың жеткіліксіздігі, кәсіпорындар мен өндірістердің жабылуы, жұмыссыздық сияқты салдарлардың әсерімен бетпе-бет келді. Зейнетақылар мен жәрдемақылар бойынша берешектер айларға созылды, оларды төлеу оны алушылар үшін де, әлеуметтік қызметкерлер

үшін де басты бас ауруына айналды. Зейнетақылар мен жәрдемақылардың мөлшері зейнеткерлердің, мүгедектердің және басқа да халықтың әлеуметтік әлжуаз жіктерінің ең төменгі өмірлік мұқтаждарын қанағаттандыруды қамтамасыз ете алмады. Осындай кезеңде жағдайдың оңалып кетуіне үміт аз болды, әлеуметтік әлжуаз жіктер алатын төлемдер, жалпы алғанда олардың әлеуметтік мәртебесі әлемнің дамыған елдерінің деңгейіне сәйкес болатынына (ең болмағанда соған жақындайтындығына) сенім жоқ еді. Осындай қиын кезеңдерде Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті әлемнің басқа да дамыған елдерімен қатар болашақ әлеуметтік мемлекет

құрудың бірегей мүмкіндігі болғанын қапысыз жібермеді. Ал әзірше, Н.Ә.Назарбаев еске алғандай: “Жаңа мемлекетте Конституция, өзінің символдары мен атрибуттары болмады. Барлық заңнама басқа идеологияға, басқа елдің жағдайына және басқа мақсаттарға бейімделген болатын. Ең бастысы, жаңа жағдайда не істеу қажеттігін айқын білетін адамдар жетіспеді. Енді ескіше өмір сүруге болмайтынын бәрі де жақсы түсінді, бірақ не істеуге және қалай істеуге болатынын бәрі бірдей тап басып айта алмады. Бәрін де басынан бастау, дегенмен ең басты бағытты табу қажет болды”. Институционалдық реформалардың бастауы егемен Қазақстанның жаңа Конституциясын қабылдаумен басталды (1995 жылы 30 тамызда Бүкілхалықтық референдум нәтижесінде қабылданды). Онда бұрынғы конституциялық құрылымның кемшіліктері жойылды, президенттік республиканың моделі қалыптастырылды, билік тармақтары арасындағы өкілдіктердің ара-жігін ажыратуды ұтымды шешудің жолдары айқындалды, бұл жүйелі нарықтық қайта құруларға көшуге мүмкіндік берді. Қазақстандағы өтпелі кезеңде алда тұрған маңызды тұжырымдамалық проблемалардың бірі – зейнетақымен қамсыздандыру және сонымен бірге халықты әлеуметтік қорғаудың бүкіл жүйесін реформалау жолын таңдау болды.

Өте маңызды бір мәселені қаперден шығаруға болмайды: XX ғасырдың соңында социалистік лагерь жүйесі бұзылуымен қатар әлемдік капиталистік шаруашылықтың жалпыға ортақ жаһандану дәуірі басталды, әлемнің дамыған елдері дамыған әлеуметтік қамсыздандыру жүйесі бар әлеуметтік-бағдарлы мемлекетке айналу кезеңін аяқтады. Экономикалық дамудың жаһандануы және өмір жасы ұзара түскен орнықты үрдіспен егде адамдар санының өсуі әлемнің дамыған елдеріндегі зейнетақы жүйесін реформалауға себеп болды. Шығыс Еуропа, ТМД және Балтық бойы елдері санатына кіретін өтпелі экономикалық кезеңде тұрған мемлекеттер әлеуметтік саланы реформалауды социалистік ұстанымдарға құрылған әлеуметтік қамсыздандыру жүйесін жоюдан бастады. Бұл елдер, соның ішінде Қазақстан да әлеуметтік салада реформалау жүргізудің нұсқаларын

өздерінің ұлттық басымдықтары мен мүмкіндіктеріне қарай қарастырды. Әрине, зейнетақы проблемаларының жалпыға бірдей әмбебап шешуі жоқ. Ұлттық зейнетақы жүйелері күрделі әрі олардағы төлемдер мөлшері көптеген әртүрлі факторларға тәуелді. Әртүрлі елдердегі зейнетақы жүйесін дәлмәл салыстыруға зейнет жасына шығу жасы, төлемдерді есептеу әдістері, өмір ұзақтығы сияқты өзгешеліктер кедергі келтіреді. Сонымен бірге әлемдік тәжірибеде зейнетақы жүйесін құрудың жалпы ұстанымдары мен әдістері бар, оларды әлеуметтік реформалар жүргізуде қолдануға болады, дегенмен ұсынылатын реформаны бағалауда мақсатты параметрлер мен өлшемдерді жіті айқындауға баса назар аудару қажет. Сөйтіп, әлеуметтік қорғау және әлеуметтік сақтандыру институттары бар барлық елдер ерте ме, кеш пе, өздерінің зейнетақы жүйесін реформалауға мәжбүр болады, бұл орайда орташа өмір ұзақтығының артуына, сондай-ақ әлеуметтік стандарттар мен өмір сапасының жақсаруы сияқты жайттар ескерілері сөзсіз. Зейнетақы реформасы басталғанға дейін мемлекеттік зейнетақымен қамсыздандыру бөлу

тетіктеріне негізделіп келді, ұрпақтар шартына негізделген бұл әдісте еңбекке жарамсыз адамдарға зейнетақы жұмыс істейтін адамдардың жарналарынан төленді.

Өткен ғасырдың 70-ші жылдарында демографиялық үрдістерге сәйкес көптеген елдер зейнетақы қорларының жеткіліксіз болуымен бетпе-бет келді, жұмыс жасайтын адамдардың жарналарының ағымдағы түсімдері қажетті мөлшерді жаба алмайтын болды, ал барған сайын арта түскен жеткіліксіздікті жалпы салық төлемдері (мемлекеттік бюджет) есебінен жабуға тура келді. Бұл жағдай басқа да маңызы бұдан кем емес бюджет есебінен қаржыландырылатын мемлекет шығындарын шектеуге әкеп соқты. Сондықтан да алғашқыда өнеркәсібі дамыған елдер бөлу жүйесінен толық бас тарту, әртүрлі жинақтау тізбелеріне негізделген жаңа модельдерге көшу зейнетақы реформасы деп түсінді. Бөлу моделінен оның айырмашылығы қызметкер аударған жинақтау жүйесіндегі жарналар қазіргі зейнеткерлерге төленбейді, жинақтала береді. Зейнет жасына жеткеннен кейін қызметкерге өзінің зейнетақы жинақтары төленеді. Жинақтау тетігі

нарықтық экономикаға сай келеді және шиеленіскен зейнетақы проблемасын бұрынғыдан гөрі ұтымдырақ шеше алады деп саналды. Алайда, зейнетақы реформасының барысында көптеген елдер мұның да жетілмеген тұстары бар екендігін байқады. Батыс елдерінің зейнетақы жүйесін сақтықпен және бірте-бірте реформалау себебі, бұл салада аяқты аңдап баспаса, оны шұғыл жүргізу жұртшылық тарапынан қолдау таба бермейтінін көрсетті. Дегенмен, көптеген саясаткерлер мемлекеттік қолдау базалық зейнетақыға қатысты көрсетілуі қажеттігін жақтайды, өйткені ол алушылардың кәсіби ерекшеліктерімен байланысты емес.

Сонымен бірге жинақтаушы зейнетақы жүйесінің ауқымы жеке зейнетақы қорларының және жеке зейнетақы жоспарларының қатысуымен кеңейе түсуі тиіс. Бұрынғы бөлу жүйесінде зейнетақы мөлшері еңбек өтіліне және еңбек етушінің соңғы жылдарындағы еңбекақы мөлшеріне тәуелді болды. Зейнеткерлердің жалпы саны өсіп, зейнетақы төлеу кезеңі ұзаруына (өмір ұзақтығының артуымен байланысты), оның үстіне сақтандыру жарнасын төлеушілердің азаюы жағдайында

зейнетақы жүйесі мемлекеттің белі көтере алмайтын проблемаға айналды. Сондықтан да көптеген елдердің үкіметтері “параметрлік реформаға” ойысуда, өйткені, өмір сапасы стандарттары өсуіне байланысты зейнетақы жүйесіндегі бұл таңдаудың артықшылықтары бар. Алайда бірқатар параметрлерді өзгерту, мәселен зейнетке шығу жасын ұлғайту сияқты шаралар қоғамда жұртшылықтың алаңдаушылығын және реформаларға қарсы наразылығын тудырады. Бұған мысалға 2010 жылдың басында қаржылық дағдарыс салдарынан ақша құнсызданып, Еуропалық Одақ елдерінен қаржылай көмек сұрауға мәжбүр болған Грекияны келтіруге болады. Грекияға қаржылық көмек көрсетуде зейнетақымен қамтуда мемлекеттік шығындарды қысқарту жөнінде талап қойылды. Еуропалық Одақ сондай-ақ шұғыл зейнетақымен қамту реформасын жүргізуді, атап айтқанда, зейнет жасын 65-ке дейін көтеруді, зейнетақы сақтандыру тарифтерін арттыруды, толық зейнетақы алу үшін еңбек (сақтандыру) өтілін 35-тен 40 жылға дейін өсіруді қайта қарауды талап етеді. Алайда, мұндай шаралар уақытша ғана тиімділік беретінін есте ұстау қажет және белгілі бір кезең өткеннен кейін зейнетақы проблемалары тағы да алдан шығады. Дамыған елдерде әлеуметтік қамсыздандыру және әлеуметтік кепілдіктер деңгейінің қалыптасқан жағдайына қарап, сондай-ақ, саясаткерлердің популистік ұрандарымен түбегейлі әлеуметтік реформалар жүргізу мүмкін емес. Алайда, әлемдік экономиканың жаһандануы және көптеген елдерді шарпыған әлемдік қаржы дағдарысы дамыған елдерде өз азаматтарының әлеуметтік қамсыздандыру деңгейін қолдауға мүмкіндік берер емес және күрмеуі қиын мәселеге айналып отыр. Бұл арада тағы бір атап өтетін жайт, зейнетақы жүйесіндегі кез келген өзгерістер, соның ішінде түбегейлі реформалар – өте қиын саяси шешім. Зейнетақы реформасының нәтижелері тез арада білінбейді, оған біраз уақыт қажет.

Сондықтан да түбегейлі зейнетақы реформалары бойынша шешім қабылдау үшін бірқатар электораттың қарсылығына және қабылданатын шаралардың жұртшылық қолдай бермейтін сипаты-

на қарамастан мықты саяси ерік-жігер қажет. Елдегі қолайлы өзгерістер және экономиканың орнықты өсуін қамтамасыз ету жөніндегі қолға алынған шаралар, ұлысаралық және конфессияаралық саясат халықты әлеуметтік қорғаудың кешенді жүйесін құруға алғышарттар жазады.

Осыған байланысты Қазақстанның бүгінгі және болашақтағы басымдықтары мен мүмкіндіктерін ескере отырып, әлеуметтік қорғаудың жаңа тұжырымдамасын жасаудың қажеттігі пайда болды. Баршаға мәлім, 1998-2000 жылдары жаңа жинақтау зейнетақы жүйесінің қалыптасу кезеңі болды. Оны қысқа мерзімде жүргізу, зейнетақы қызметі нарығына жеке инвесторларды ойдағыдай тарту, заңнамалық және нормативтік база қалыптастыру, сондай-ақ, нарықтың инфрақұрылымына жаңа жүйені кіріктіру өз жемісін беруде. Қазақстанның зейнетақы жүйесін реформалаудағы кейбір кемшіліктерге қарамастан, оны қайта құру қазірдің өзінде қаржылық-экономикалық секторға оң ықпал етуде. Қаржы нарығында жинақтаушы зейнетақы қорлары деп аталатын жаңа институциональдық инвестор пайда болды. Оның басты артықшылықтарының бірі – енді әркім өзінің болашақ зейнетақысының жайын өзі қамдайтын болды. Екіншіден, жинақтау қорлары салымшыларының зейнетақы мөлшері оның зейнетақы жинақтарының шамасына тәуелді, яғни, қалай жұмыс жасады, сонша тапты. Қазақстан экономикасы 90-жылдардың ортасында мемлекеттік және жеке меншік теңдігін және оны тану, меншікті қоғам игілігіне пайдалану, кәсіпкерліктің еркіндігі сияқты конституциялық ұстанымдарға сәйкес дами бастады. Мемлекет медицинамен қамту және білім беру, ауқымды тұрғын үй құрылысы, еңбекақы мөлшерін және әлеуметтік төлемдерді көбейту, азаматтар мен кәсіпкерлердің салық ауыртпашылығын төмендету сияқты әлеуметтік мәселелерді бұрынғыдан гөрі ұтымды шешуге қол жеткізді. Басқа елдердегі, ең алдымен Батыс елдеріндегі жаңғырулар, саяси өзгерістер өзін туындатқан, астасып жатқан жаңа технологиялық және экономикалық жаңалықтардың соңына ілескенде, Қазақстанда мүлдем басқаша бұған кереғар схема жасалды: түбегейлі саяси өзгерістерден бұрын экономикалық

реформаларға баса назар аударылды. Кең ауқымды тарихи өзгерістер, соның ішінде әлеуметтік реформалар кездейсоқ жүргізіліп жатқан жоқ. Олар көптеген күштердің – әлеуметтік өзгерістер агенттерінің топтасуымен жүргізілуде. Бұлар – нақты жағдайлардың себебінен адамзат тарихының көшін, сонымен бірге миллиондаған адамдардың тағдырын өзгерістерге ұшырататын жеке адамдар, олардың идеялары және үдерістері болуы мүмкін. Қазақстанның халықты әлеуметтік қорғаудың көпдеңгейлі жүйесін таңдауында қиын да тарихи шешім қабылдап, сарабдал саясат жүргізген Елбасының рөлі нақты көрініп отыр. Оның көзге көрініп тұрған тиімділігі келешек ұрпақтарды әлеуметтік қорғауда өз жемісін берері сөзсіз. Аса күрделі кезеңде нақты және жан-жақты ойластырылған қадамдар жасалып, реформа қысқа мерзімде жүргізілді. Тарих бізге ұзақ ойланып-толғануға мүмкіндік бермеді. Қазақстан әлеуметтік өзгерістер бағытын таңдауда тарихи артықшылықтарға қол жеткізді. Сөйтіп, ТМД-ның және Балтық елдерінің арасында әлеуметтік реформалар саласында көшбасшы бола білді.

Сонымен, қазақстандық өтпелі экономика кезінде, қоғамда әлеуметтік қайшылықтар шиеленісіп тұрған тұста Ұлт көшбасшысы – Елбасы ретіндегі зор қайраткерлігі баға жеткісіз. Қазақстан халқы қолдаған жаңа Конституция ел Президентіне әлеуметтік-экономикалық өміріміздің барлық саласында түбегейлі реформалар жүргізуіне мүмкіндіктер берумен қатар, оның нәтижелері үшін зор жауапкершілік те жүктеді. Елбасы осы сыннан сүрінбей өтіп, халқын жаңа жеңістерге бастады. Қазақстан халқы кешегі кеңестік кезеңнен кейінгі көптеген қиыншылықтарды ойдағыдай еңсерді. Елде де, әрбір қазақстандықтың жеке өмірінде де зор өзгерістер болды. Бұған біздің өміріміздің Негізгі Заңы – Қазақстан Конституциясының арқасында қол жеткіздік. Мемлекеттің өз азаматтарын әлеуметтік қорғау шараларымен толық қамтамасыз етуі қазақстандық патриотизм сезімін күшейте түсуде. Еліміздің барлық аумағындағы Конституцияның үстемдігі – тәуелсіздіктің заңды тірегі. Қазақстан мемлекеттер мен ұлттардың өркениетті ұлы көшіне қосылып, алға, жарқын келешекке сеніммен қадам басуда.

7 ПР ЭКОНОМИЧЕ

В ходе очередного Пос.
Касым-Жомарт Токаев назва
НОВЫЙ ЭКОНОМ

«Экономика обязана работать на повышение благосостояния народа, усиливающийся общественный запрос на справедливое разделение выгод от роста национального дохода, на эффективные социальные лифты обязательно должен найти положительный ответ. Поэтому новый экономический курс нашей страны должен базироваться на семи основных принципах»

ПРИНЦИПОВ НОВОГО КУРСА КАЗАХСТАНА

В послании народу Казахстана Президент страны обозначил 7 принципов, на которых должен базироваться исторический курс Республики Казахстан

- СПРАВЕДЛИВОЕ РАЗДЕЛЕНИЕ БЛАГ И ОБЯЗАННОСТЕЙ;
- ВЕДУЩАЯ РОЛЬ ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА;
- ЧЕСТНАЯ КОНКУРЕНЦИЯ, ОТКРЫТИЕ РЫНКОВ ДЛЯ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ;
- РОСТ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ, ПОВЫШЕНИЕ СЛОЖНОСТИ И ТЕХНОЛОГИЧНОСТИ ЭКОНОМИКИ;
- РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА, ИНВЕСТИЦИИ В ОБРАЗОВАНИЕ НОВОГО ТИПА;
- "ОЗЕЛЕНЕНИЕ" ЭКОНОМИКИ, ОХРАНА ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ;
- ПРИНЯТИЕ ГОСУДАРСТВОМ ОБОСНОВАННЫХ РЕШЕНИЙ И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НИХ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ.

В УПОРНОЙ БОРЬБЕ

В самом престижном, зрелищном и представительном конкурсе Армейских международных игр – «Танковом биатлоне» приняли участие казахстанские военнослужащие в этом году. Прикладывая максимум усилий, воины-казахстанцы продемонстрировали блестящую слаженность, отличную физическую подготовку и меткую стрельбу, вошли в пятерку сильнейших участников Игр

Старт АрМИ

Торжественная церемония открытия игр и форума «Армия-2020» прошла в подмосковном военно-патриотическом парке «Патриот».

На церемонии открытия Армейских международных игр и форума «Армия-2020» присутствовал первый заместитель Министра обороны – начальник Генерального штаба ВС РК генерал-лейтенант Мурат Бектанов.

Гостей и участников игр и форума в своем

в и д е о -

обращении поприветствовал Президент России Владимир Путин, отметив постоянно растущую значимость и популярность данных мероприятий.

Премьер-министр Российской Федерации Михаил Мишустин в своем выступлении подчеркнул масштаб форума и существенное увеличение продукции, произведенной с учетом применения инноваций и цифровых технологий.

В присутствии высоких гостей от стран-участниц, «АрМИ-2020» и форум открыл министр обороны России генерал армии Сергей Шойгу. Был поднят официальный символ – флаг Армейских международных игр, а участники состязаний под национальными флагами прошли перед зрителями торжественным маршем.

Всего в рамках «АрМИ-2020» 32 страны выявляли сильнейших в 30 конкурсах.

В связи с санитарно-эпидемиологической ситуацией и принятыми в

стране мерами,

Казахстан в

этом году

принял

у ч а -

с т и е

только в

одном кон-

курсе – «Тан-

ковом биатлоне».

На «ярких» боевых машинах

Ранее на подмосковном полигоне «Алабино» в Российской Федерации казахстанская команда по танковому биатлону осуществила прием техники.

Под руководством офицеров группы технического обеспечения экипажи приняли технику, предоставленную организатором конкурса – российской стороной. В ходе приема было проверено техническое состояние танков, исправность и функциональность узлов и механизмов боевых машин. Также обращено внимание на техническое обслуживание танков и их непосредственную подготовку к эксплуатации.

По отзывам казахстанских военнослужащих, боевые машины находятся в удовлетворительном состо-

янии и позволяют выполнить все задачи в рамках конкурса «Танковый биатлон».

Перед состязаниями казахстанские танкисты провели подготовку и выверку вооружения, внимательно изучили маршрут трассы танкового биатлона.

В команду Вооруженных Сил Казахстана на международный конкурс были отобраны танкисты – лидеры отборочных этапов. Всего в ходе предварительных этапов отобраны четыре танковых экипажа,

представляющие региональные командования «Юг», «Восток», «Запад» и Десантно-штурмовые войска. Возглавляет команду заместитель начальника Генерального штаба ВС РК генерал-майор Адылбек Алдабергенов.

Путь к полуфиналу

В трех заездах индивидуальной гонки казахстанские военнослужащие заняли вторые места, уступив

лишь танкистам из Российской Федерации. Помимо россиян соперниками казахстанцев стали военнослужащие из Кыргызстана и Узбекистана.

Воины из Казахстана во всех трех заездах демонстрировали высокую скорость при прохождении трассы, точное поражение целей и слаженную работу экипажей. Такое успешное выступление гарантировало нашей команде выход в полуфинал.

По результатам этапа индивидуальной гонки были определены 8 полуфиналистов. С учетом суммарного времени прохождения трассы всеми тремя экипажами команд, сформирован состав полуфинальных заездов.

В полуфинале участники состязались в форме эстафеты, в ходе которой по три экипажа от каждой страны поочередно преодолевали дистанцию протяженностью более 16 км с тремя огневыми рубежами и 10 препятствиями. Казахские воины уверенно прошли трассу, а отдельные неточности на огневых рубежах были компенсированы мастерством военнослужащих при прохождении дистанции.

По итогам полуфиналов казахские танкисты во втором заезде показали второе время после хозяев соревнований, с большим преимуществом опередив соперников из Узбекистана и Кыргызстана. Однако несмотря на занятое второе место казахстанцы не вышли в финал, показав пятый результат. Согласно правилам соревнований критерием отбора финалистов является не занятое в заезде место, а показанное время прохождения дистанции.

По мнению главного тренера нашей команды по «Танковому биатлону», возможной причиной такого результата в полуфинале стало то, что наши танкисты выступали на базовой модели танка с двигателем мощностью 840 лошадиных сил, а участники из России, Беларуси и Ки-

тая – на усовершенствованных танках. Так, россияне и белорусы применяют модернизированные боевые машины Т-72Б3-М с двигателем мощностью 1130 лошадиных сил и панорамным тепловизионным прибором командира. Китайская команда участвует в состязаниях на своем танке Туре-96В, который по данным из открытых источников имеет силовую установку мощностью 1200 лошадиных сил, а также усовершенствованные механизмы визуализации, управления и заряжания.

Кроме того, непростые погодные условия с сильным порывистым ветром в день заезда казахской команды сильно отличались от благоприятного для состязаний преды-

дущего дня, когда проводился первый полуфинальный заезд наших основных конкурентов.

Эти факторы, несмотря на высокий профессионализм и мастерство казахских танкистов, во многом предопределили исход полуфинала и не позволили нашей команде показать нужное для выхода в финал время.

В соответствии с результатами полуфинальных заездов 4 лучшие по времени команды – Азербайджан, Беларусь, Китай и Россия – вышли в финал танкового биатлона. Победителем конкурса стала сборная России. Второе место заняла команда КНР. Третье – у Белоруссии. Четвертыми стали представители Азер-

байджана.

Следует отметить, что уровень подготовки участников танкового биатлона, а значит и конкуренция, из года в год растет. Наши танкисты в упорной борьбе заняли пятое место среди 16 стран-участниц, сумев в экстремальных условиях проявить свои лучшие качества: твердый характер, настойчивость в достижении целей, волю к победе.

«Танковый биатлон» требует не только высокого мастерства в управлении танком, прохождении препятствий и ведении прицельного огня из пушки и пулемета, но и слаженности, координации действий членов экипажа, хорошей физической подготовки.

ӘУЕ КҮШТЕРІНІҢ ӘЛЕУЕТІ

Әуе шабуылына қарсы Қорғаныс Күштерінің 31767 «Г» әскери бөлімінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және оның алдын алу бойынша дөңгелек үстел өткізілді.

ақ лауазымды тұлғалар мен ұйымдардың басшылары пара алу деректерін хабардар етті.

Мұндай іс-шараларды өткізудің негізгі мақсаты – Қазақстан Республикасы Қарулы Күштеріндегі құқық бұзушылықтардың алдын алу жөніндегі «Армияда қылмысқа орын жоқ» бағдарламасы және «Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын» жүзеге асыру.

Дүние жүзін жаулаған COVID-19 пандемиясына қарамастан дөңгелек үстел барлық санитарлық эпидемиологиялық нормаларға сәйкес өткізілді.

Қорытындылай келе, қатысушылар осындай кездесулерді өткізудің маңыздылығын және сыбайлас жемқорлық қылмыстарының, әскери қызметтегі құқық бұзушылықтың алдын алу шараларын атап өтті.

ТҮСІНДІРУ ЖҰМЫСТАРЫ

Дөңгелек үстел барысында бөлім командирінің тәрбие және идеологиялық жұмыстары жөніндегі орынбасары капитан М.Калиуллин алғашқы сөзінде әскердегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы нәлдік шыдамдылық туралы хабарламаны жеткізді.

Үшарал гарнизонының Әскери полиция бөлімінің қызметшілері әділет май-

орлары Е.Ақжігітов, А.Бексапаров және әділет лейтенанты Ғ.Тоқтаубаев жеке құрамға сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық саласындағы Қазақстан Республикасының қылмыстық және әкімшілік кодексінің негізгі баптарын, Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметшілердің әдеп кодексін, сондай-

ЗАҢҒА БАҒЫНУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Тамыз айында Жетіген гарнизонында жемқорлыққа қарсы іс-қимыл комиссиясының төрағасы подполковник Н. Барсуковтың төрағалық етуімен және Қапшағай гарнизонының құқық қорғау органдары өкілдерінің, атап айтқанда, Қапшағай гарнизоны Әскери полициясы бөлімі бастығының уақытша міндетін атқарушы подполковник Ерлан Оспанов, Қапшағай гарнизоны Әскери полициясы бөлімінің жемқорлыққа қарсы іс-қимыл аға офицері майор Айбол Касенов және Жетіген гарнизонының 20709, 65229, 78639 әскери бөлімі командирлерінің қатысуымен жиын өтті.

ұйымдастыру жөніндегі регламентті бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің 2020 жылғы 30 маусымдағы № 302 бұйрығын түсіндірді.

Отырыс барысында 20709 әскери бөлімі командирінің уақытша қызметін атқарушы подполковник Елдос Жұмашев 2020 жылдың бірінші жартыжылдығында атқарылған жұмыстармен таныстырды. Ол қорытындылай келе, 2020 жылдың бірінші жартыжылдығында 20709 әскери бөлімінде сыбайлас жемқорлыққа қатысты заңбұзушылықтар тіркелген жоқ деді.

Сондай-ақ 20709 әскери бөлімі командирінің (құқықтық жұмыстар жөніндегі) көмекшісі майор Талғат Рақымжанов лауазымды тұлғалар мен әскери қызметшілердің жеке құрамына жемқорлыққа қатысты заңбұзушылықтар мен қылмысқа қатысты «Жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы, ҚР мемлекеттік қызметкерлерінің Этикалық кодексі

Жиында 2020 жылдың бірінші жартыжылдығының қорытындысы қаралды.

Төрағалық етуші 65229 әскери бөлімі командирінің уақытша міндетін атқарушы полковник Николай Барсу-

ков қатысушыларға «Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі комиссиялардың (сыбайлас жемқорлыққа қарсы комиссиялардың) қызметін

(мемлекеттік қызметкерлердің қызмет этикасының ережелері), Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексі» сынды Қазақстан Республикасы заңдары түсіндіріліп, айтылатынын жеткізді.

ӨРТ СӨНДІРУ ЖАТТЫҒУЛАРЫ

ҚР Әуе қорғанысы күштерінің жауынгерлік дайындық жоспарына сәйкес Семей қаласындағы авиациялық базада кезекті өрт сөндіру жаттығулары болып өтті. Мұндай жаттығулар өртке қауіпті кезең – жазғы уақыттарда үнемі өткізіліп тұрады. Және ұшу, инженерлік-техникалық құрамның дайындығын, кәсіби шеберлігін шыңдауда күрделі элементтердің бірі болып табылады. Далалық жағдайдағы өртті ауыздықтауда таптырмас дүние – Ми-17 тікұшағы мен жанып жатқан өртке су шашатын «Vamby bucket» құрылғысы. Өйткені мұндай апат орын алған жағдайда оқиға орнына басқа көлікпен немесе жаяу бару мүмкін емес. Мұндай үлкен далалық аумақтағы өртті ауыздықтауда өрт сөндіру қызметінің өзі де дәрменсіз болып жатады. Осындай жағдайда сарбаздар, әскери ұшқыштар да жұмылдырылады екен. Ал мұндай тапсырманы орындауға екінші бірін жібере бермейді. Тек тікұшақты әбден меңгерген, нағыз ысылған, экипажбен жұмыс істей алатын кәсіби мамандар ғана жіберіледі екен. Ал ол үшін әскери ұшқышқа бүгінгідей дайындық, жаттығудан өтіп, кәсіби машығын жетілдіріп тұруы қажет.

Олжас Бердібек, капитан, Семей қаласындағы 54835 әскери бөлімінің авиациялық әскери эскадрилиясының аға ұшқышы:

– Бүгін біз сырттай салмақты, өрт сөндіруге арналған құрылғыны іліп алып

ұшу, су үстінде құтқару жұмыстарын орындау сынды жаттығуларды орындадық. Мұндай жаттығуларды орындау біздің ұшқыштар үшін, олардың тәжірибе жинақтауы үшін өте маңызды. Бұл оңай жаттығулар емес. Бүгінгі таңда болып жатқан көптеген жағдайларға байланысты біздің ұшқыштарға қойылатын талап жоғары. Біз сондай талап үдесінен шығу үшін үнемі дайындықта болуымыз керек. Мұндай ұшулар жасау кезінде экипаж мүшелері бір-бірімен жақсы жұмыс жасауы керек.

Тұман, қарлы-боранды, жауын-шашынды күндер, қызыл жалынға оранған дала. Осының барлық жағдайында тікұшақ ішіндегі 3 экипаж мүшесі бір-бірін ыммен түсініп, кәсіби қимыл жасауы керек. Сондықтан тікұшақты басқаратын

штурманға мол сенім артылады. Одан кейінгі кезекте әріптестеріне нұсқау беретін экипаж командирі барлық істі бақылап отыруы керек. Ал тікұшаққа артылған қосымша жүкке, яғни жүктің салмағы сәйкес келе ме, тікұшаққа дұрыс ілінген бе деген сауалдарға борт механигі жауап береді.

Рустам Ысқақбеков, Семей қаласындағы 54835 әскери бөлімінің қызмет көрсету және регламент тобының технигы:

– Жаттығу кезінде орта және ауыр жүкті пайдаланамыз. Жүктің салмағы 4 тонна. Жүкті тікұшаққа бекіту үшін темір трост қолданылады. Ұшқыштар қателікке жол бермеуі, мүлт кетпеуі керек. Тікұшақты ұқыпты басқармаса, ол үзіліп кетуі мүмкін. Ірі жүктерді сыртқы салмақ ретінде тасымалдау далалық жағдайларда нұсқаулық құжаттарда белгіленген ережелерге сәйкес орындалады. Ұшқыштар солай дайындалады.

Ұшқыштардың арасында «бэмби» деп аталатын су толтыратын құрылғы – қолшатырға, себетке ұқсас дүние. Өрт сөндіруге аналогы жоқ таптырмас құрал. «Vamby bucket» құрылғысы бүгінде әлемнің 70 мемлекетінде қолданылады. Бұл жабдыққа біздің елімізде де сұраныс жоғары. Өйткені қазіргі далалық өрттерді сөндіру кезінде «Vamby bucket»-ке жететін құрылғы жоқ деуге болады. Ұшқыштар тікұшақпен іліп алып жүретін бұл құрылғыны осыдан қырық жыл бұрын канадалық инженер ойлап тауыпты. Бүгінгі қалпы – содан бері бірнеше рет түрлендіріліп, жетілдірілген нұсқасы.

ӘСКЕРИ ОҚУ ОРНЫНДАҒЫ ЖАС КУРСАНТТАР

Қазақстанның әр аймағынан, ТМД мемлекеттерінен келіп, емтиханнан сүрінбей өткен 190-ға жуық жас түлек Радиоэлектроника және байланыс әскери-инженерлік институтына қабылданды.

Әр облыстағы жергілікті әскери басқару органдарында мандаттық комиссия құрылып, үміткерлерді іріктеу барысында ұлттық біріңғай тестілеу нәтижесінен бөлек, дене дайындығы, кәсіби психологиялық жай-күйі тексерілді.

Әскери оқу орнының бастығы генерал-майор Асқар Мұстабеков жыл сайын үміткерлердің санының арта түсуін әскери институттың жоғары мәртебесімен байланыстырады.

– Талапкерлердің ішіндегі ең үздіктері мен мықты дегендерін таңдадық. Қабылдау кезінде кәсіби-психологиялық жай-күйіне және жеке қабілеттеріне ерекше көңіл қойдық, себебі қазақстандық офицер кез келген сәтте кез келген тапсырманы мүлтіксіз орындайтындай дәрежеде болуы керек, – деді ол.

Қазіргі кезде институтқа қабылданған жас курсанттар үшін жаңа кезең – алғашқы кәсіби даярлық курстары басталды. Олар оқу кезеңі басталғанға дейін әскери дайындықтан өтеді, дайындық аяқталған соң Отан алдында әскери ант

қабылдайды.

Қостанай облысының тумасы Ильнар Бекков жаңа өмірге қадам басу оңай болмайтынын, бірақ ата-анасының, елінің үмітін ақтап, үздік офицер атану үшін бәріне де төзе білетінін жеткізді.

Сондай-ақ, әскери институт

қабырғасына Ұжымдық қауіпсіздік келісімі ұйымының бағдарламасы бойынша білім алатын Қырғызстан мемлекетінің өкілдері де қабылданды. Бүгінге дейін 9 қырғызстандық курсант оқып бітірсе, 11 курсант институт қабырғасында білімдерін шыңдауда.

ӘУЕ КЕҢІСТІГІНДЕ 22 ЖЫЛ

18 тамыз – елімізде Әуе қорғанысы күштерінің құрылған күні. Биыл Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің бұл түріне 22 жыл толды.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасының «Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерін реформалау туралы» 1997 жылғы 17 қарашадағы № 3761 Жарлығын және Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің 1998 жылғы 1 сәуірдегі директивасын орындау үшін, Қазақстан Республикасының қорғаныс қабілетін нығайту мақсатымен 1998 жылғы 1 маусымда құрылды.

«Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері Әуе қорғанысы күштерінің құрылған күнін белгілеу туралы» Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері Әуе қорғанысы күштері Бас қолбасшысының 2008 жылғы 17 сәуірдегі №146 бұйрығымен Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері Әуе қорғанысы күштерінің құрылған күні 18 тамыз болып белгіленді.

Осы жылдар ішінде Әуе қорғанысы күштерінің жеткен жетістіктері толағай де-

сек болады. Бүгінде Әуе қорғанысы күштері еліміздің әуе кеңістігінің сенімді қорғанысын қамтамасыз ету мақсатында заманауи қару-жарақпен, әскери және басқа да техникалармен, зымырандармен жабдықталған. Бұның бәрі еліміздің қорғаныс қабілетін нығайтуға өз үлесін қосуда.

Әуе қорғанысы күштерінің құрамына: Әскери-әуе күштері мен Әуе шабуылына қарсы қорғаныс әскерлері кіреді.

Бүгінгі айтқымыз келіп отырған жайт, Әуе шабуылына қарсы қорғаныс әскерлеріне қарасты киелі Маңғыстау өңірінде орналасқан 51809 әскери бөлімі туралы болмақ.

Әскери бөлім 1951 жылы құрылған. Мемлекетіміз егемендігін алғаннан кейін 1997 жылы еліміздің батысының әуе кеңістігінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында Форт – Шефченко қаласына

жеке радиолакациялық ротасы көшіріледі.

Ал 2003 жылы бригада Қазақстан Республикасы батысының әуе кеңістігін күзету және қорғау тапсырмасымен Алматы қаласынан Ақтау қаласына көшіріледі.

Бүгінде көркейіп, Қарулы Күштер қатарында лайықты орнын алған әскери бөлімнің жеткен жетістіктері ұзақ жылғы еңбек пен төккен тердің арқасында екендігі айтпаса да түсінікті. Олай дейтініміз, табиғаты қатал Маңғыстау өңіріне, тақыр жерге келіп әскери бөлім орналасты. Ең алғашқы болып әскери бөлім ғимараттарын салу, орналастыру, әскери техникаларды жетілдіру тапсырмаларын орындау қиынның қиыны еді. Бірақ бригаданың жеке құрамы қойылған міндетті абыроймен атқарып, әскери бөлімнің көркеюіне бар үлестерін қосты.

Меруерт САФАЕВА

КЛАДЕЗЬ МУДРОСТИ

Наследие Абая Кунанбаева является литературным достоянием казахского народа. Пролывая свет на проблемы и чаяния народа, писатель всеми силами пытался привлечь его на сторону развития и самообразования, делая это исключительно из любви к нему. Будучи просветителем, Абай опирался на науку и образование, как на два столпа становления независимого казахского народа. Прожив столь плодотворную жизнь, писатель оставил потомкам множество заветов, которые остались на страницах его стихотворений и рассказов. В золотой фонд казахской литературы вошли «Слова назидания» Абая, которые стали кладезью напутствий для народа. В этих коротких философских размышлениях о науке, образовании, жизни и любви автор сквозь века отправляет некий посыл, в котором содержатся важные и правильные слова о человеческом бытии

СЛОВО ЧЕТЫРНАДЦАТОЕ

Есть ли у человека что-либо драгоценнее его сердца? Называя кого-то человеком с сердцем, люди почитают его за батыра. Другие качества сердца они себе ясно не представляют. Милосердие, доброта, умение принять чужого за родного брата, желая ему благ, которые бы пожелал себе — все это веление сердца. И любовь — желание сердца. Язык, повинясь сердцу, не солжет. Только лицемеры о сердце забывают. Те же, кого молва кличет «человеком с сердцем», часто оказываются людьми не стоящими похвалы. Если у них не в чести учтивость, верность данному обету, отвращение от зла, способность вести за собой заблудших, а не плестись за толпой жалким псом, умение смело постоять за правое дело, когда это трудно, не отступить от истины, когда это сделать легче легкого, то в груди тех, кого люди почитают за батыров, бьется не обыкновенное, а

волчье сердце.

Казак ведь тоже дитя человеческое. Многие из них сходят с пути истины не от недостатка разума, а от того, что не имеют в сердце мужества и стойкости, чтобы принять советы умного и следовать им. Многим из тех, кто уверяет, будто совершил зло по незнанию, я не верю. Есть у них знания, но постыдное безволие и лень заставляют их пренебрегать этими знаниями. Отступившись раз, редко кто находит в себе силы для исправления.

Те, кого люди называют крепкими джигитами, храбрыми джигитами, ловкими джигитами, чаще всего подбивают друг друга на темные, скверные дела. Их слепое подражание друг другу, бездумная удаль приводят к несчастьям.

Если человек, предавшись дурным поступкам, безудержному бахвальству, не в силах остановиться и взыскать с себя, не пытается очиститься перед Богом или собственной совестью, как назвать такого джигитом?

Впору задаться вопросом — человек ли он?

СЛОВО ДЕВЯТНАДЦАТОЕ

Дитя человеческое не рождается на свет разумным. Только слушая, созерцая, пробуя все на ощупь и на вкус, оно начинает познавать разницу между хорошим

и плохим. Чем больше видит и слышит дитя, тем больше узнает. Много можно усвоить, внимая словам разумных людей. Недостаточно обладать разумом — только слушая и запоминая наставления знающих, избегая пороков, можно стать полноценным человеком.

Но если человек постигает мудрые речи, неуместно восторгаясь или наоборот вяло, рассеянно, не переспрашивая непонятого, не стараясь вникнуть в суть сказанного или же не делает для себя никаких выводов, хотя чувствует их справедливость и пользу, что толку от того, слушает он или не слушает?

О чем говорить с человеком, который не знает цену слову?

Как сказал один мудрец, лучше пасти свинью, которая признает тебя...

СЛОВО ТРИДЦАТЬ ПЕРВОЕ

Существует четыре причины, способствующие восприятию и запоминанию услышанного:

во-первых, нужно утвердиться духовно и быть непреклонным;

во-вторых, слушать советы умных людей со вниманием и открытым сердцем, с готовностью и желанием уяснить смысл сказанного;

в-третьих, вдумчиво, неоднократно повторять про себя эти слова, и закреплять

их в памяти;

в-четвертых, следует избегать вредных свойств ума, если даже придется подвергнуться искушениям этими силами, не поддаваться им.

Вредные свойства ума: беспечность, равнодушие, склонность к беспричинному веселью, тяга к мрачным раздумьям и губительным страстям. Вот эти четыре порока способны разрушить и ум, и талант.

СЛОВО ТРИДЦАТЬ ТРЕТЬЕ

Хочешь быть богатым — учись ремеслу. Богатство со временем иссякает, а умение — нет. Тот, кто продает плоды своего ремесла без обмана, в народе считается святым. Но тех, кому Бог даровал хоть какое-нибудь ремесло, не минуют и пороки.

Во-первых, они не ищут на стороне лучших мастеров, чтобы перенять их опыт и не стремятся достичь большего мастерства. Довольствуясь тем малым, что имеют, считают, что этого вполне достаточно и предаются лени.

Во-вторых, нужно трудиться неустанно. А им стоит приобрести два-три поголовья скота, как они начинают воображать себя утопающими в благополучии, начинают бездельничать, чваниться, дело свое делают спустя рукава.

В-третьих, стоит кому-нибудь обратиться к ним с просьбой: "ты мастер, братец,

ты щедр" или "что тебе стоит сделать для меня то-то и то-то", как они начинают думать с самодовольством, что дожили до дней, когда люди начали обращаться к ним с просьбами. Возгордясь, поддавшись лести они теряют свое драгоценное время, дают повод торжеству лукавого льстеца.

В-четвертых, такие люди домогаются приятельских отношений, с кем бы то ни было. Достаточно пройдохе подарить им какую-нибудь мелочь, пообещать помочь, назвать другом, они и рады, что оказались нужны кому-то, что годятся в друзья. Тут-то и сказываются их наивность, незнание жизни. Доверившись лживому языку, безумно радуясь приветствию мнимого друга, они стараются сделать для него все, если ему чего-то не хватает, делятся с ним собственным добром, забывают о еде, одежде, о своих заботах и обязанностях, когда поджимает нужда, бегают, выпрашивая

взаимы. Угождая другим, тратят без пользы время, остаются без доходов, втягиваются в раздоры из-за долгов, теряют свой человеческий облик, живут в нищете и беславии.

Почему так происходит? Порой люди, способные провести кого угодно, сами легко оказываются обманутыми.

СЛОВО ТРИДЦАТЬ СЕДЬМОЕ

1. О достоинствах человека суди по тому как он начал дело, а не по тому, как ему удалось завершить его.

2. Как ни прекрасна мысль, пройдя через человеческие уста, она тускнеет.

3. Сказав мудрые слова самонадеянному невежде, порой обретаешь утешение, но чаще всего от них не остается и следа.

4. Твори благо разумному, глупого оно только портит.

5. Сын своего отца для других — враг. Сын человеческий — твой брат.

6. Достойный, попросив многого, довольствуется малым, ничтожный просит много, но останется не довольным, если дашь больше, чем он просит.

7. Тот, кто трудится для своего блага, уподобляется животному, которое пасется только для себя; того, кто трудится, выполняя человеческий долг, всевышний метит своей любовью.

8. Кто отравил Сократа, кто спалил Жанну д'Арк, кто казнил Гайсу, кто закопал нашего пророка в останках верблюда? — Толпа. Толпа безрассудна. Сумей направить ее на путь истины.

9. Человек — дитя своего времени. Если он плох, в том виноваты и его современники.

10. Будь в моих руках власть, я бы отрезал язык тому, кто твердит, будто человек неисправим.

11. Остаться одиноким — все равно что

умереть. Все беды падут на голову одинокого. В мире много порочного, но и утешение, и веселье существует в нем же. Кто с достоинством выдержит первое? Кто устоит во втором?

12. Кому из нас не приходилось бывать в беде? Теряет надежду только слабый. Верно, что в мире нет ничего неизменного, но ведь и зло не вечно. Разве после суровой зимы, не приходит полноводная цветущая весна?

13. Если некто молчит в гневе, значит всю силу гнева он затаил в себе. Извергающий черную брань — обычно хвостун или трус.

14. Успех и счастье опьяняют человека. И только один из тысячи умеет сохранить хладнокровие и разум.

15. Если хочешь, чтоб дела твои ладилась, берись за них разумно.

16. Высокая должность — все равно что высокая скала. На нее и неторопливая змея вползет и быстрокрылый сокол взмоет. Недоброжелатели начинают хвалить тех, кто еще не достиг вершины, а эти, легковверные, радуются их словам.

17. Мир — океан, время — веяние ветра, ранние волны — старшие братья, поздние волны — младшие братья. Поколения сменяются чредой, а кажется — незблем их покой.

18. Простолюдин, прославившийся умом — выше царя, вознесенного удачливой судьбой. Юноша, продающий свой

труд, достойнее старца, торгующего своей бородой.

19. Сытый попрошайка — дьявол во плоти, ленивый суфи — лицемер.

20. Плохой друг — все равно что тень, когда солнце над головой, от нее не избавиться, когда тучи сгущаются, ее не сыщешь.

21. Будь откровенен с тем, кто одинок, поддерживай хорошие отношения с теми, у кого много друзей. Будь осторожен с беспечным, и стань опорой обездоленному.

22. Бесплезны и бесплодны: бессильный гнев, любовь без верности, учитель без ученика.

23. Пока ты добиваешься счастья, добра тебе желают все, но как только ты достигашь цели, твой доброжелатель — лишь ты сам.

СЛОВО СОРОК ЧЕТВЕРТОЕ

Ничтожнейший из людей тот, кто не имеет стремления. Но стремления бывают различные. И те, кто стремится к чему-либо, отличаются друг от друга по способностям и силе воли. Талантливые или бездарные, все они не прочь услышать похвалу в свой адрес. Они ждут ее, заслуженную или нет — все равно.

Люди общаются с людьми своего круга, делятся с ними сокровенными мыслями. И скорее всего ждут похвалы от тех, кто живет рядом с ними и знает их, а не от незнакомых и далеких людей.

Одни стремятся к почестям. Другие алчут богатства. Неважно каким образом, скаредностью или хитростью. «Кто добыл богатство, тот безгрешен» или «У имущего лик светел», — говорят они и знают, что никто их за это не осудит. Видят в богатстве свое главное достоинство и честь. Судя по их извращенным нравам, так оно и есть, но если смотреть с позиции человечности — это один из отвратительных пороков.

Одни хотят прослыть храбрецами, святыми, баями, другие — не чураются славы хитрых, ловких, всезнающих. Чванятся худой славой, пытаются даже из нее извлечь выгоду.

Все стремятся к чему-то, стремятся читать, но не по книгам, а по лицам людей. Смотрят, точно прощупывают биение пульса и определяют: «А... сегодня в цене то-то и то-то, а вот на этом деле можно недурно заработать».

Чтобы постичь науку по книгам, нужно, говорят, прежде всего очистить от скверны душу, помыслы, и только потом приступить к чтению.

Если предпочитаешь учиться по лицам, продолжай начатое, не старайся очиститься, ведь никому не видно, что там у тебя за душой. Говорят, чем больше складок и зубрин в ней, тем неуязвимее и прочнее благоденствие.

Вот и суди теперь, кто чему учится и к чему стремится.

Әдетте осы мезгілде әскери білім алғысы келгендер мақсатына жету үшін таңдаған оқу орнына барып, құжат тапсырып, бағын сыңайтын-ды. Әлемдік пандемияға байланысты еліміздің оқу жүйесінде де өзгерістер орын алды.

ТАЛАПТЫҢ МІНІП ТҰЛПАРЫН...

ОҚУҒА ТҮСУ ТӘРТІБІ ӨЗГЕРДІ

ҚР Қарулы Күштерінің басты міндеттерінің бірі – білікті мамандар даярлау. Осы орайда елімізде жасөспірім кезінен ержеткенге дейін ел азаматта-

рына әскери білім алудың мүмкіндігі бар. Оған әрине, «Жас ұлан» республикалық мектептері, Кадет корпусы және жоғары әскери оқу орындары септігін тигізуде.

Жылда осы мезгілде әскери болғысы келгендер орта, арнаулы немесе жоғары

білім алу үшін құжаттар тапсыратынды. Биыл әдеттегідей емес, ол қашықтықтан ұйымдастырылды. Яғни Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінде күрделі эпидемиологиялық жағдайға байланысты әскери оқу орындарына талапкерлерді

қашықтықтан қабылдау туралы шешім қабылданды. Мысалы, Әскери институтқа түсу үшін 27 шілде мен 11 тамызда, Кадет корпусына қабылдану үшін 1 және 20 тамыз аралығында қабылдау комиссиялары талапкерлердің ҰБТ-ны тапсыру, психологиялық тестілеу нәтижелері және жергілікті әскери басқару органдарының медициналық комиссияларының қорытындылары, сондай-ақ білім туралы құжатта көрсетілген дене шынықтыру даярлығы бойынша бағалар бойынша жасалған жиынтық рейтингтік кесте негізінде кандидаттарды қабылдады.

БОНУСТЫҚ ҰПАЙ ҚОСЫЛДЫ

COVID-19 коронавирустық инфекциясын таратудың және жұқтырудың алдын алу мақсатында 2020 жылы «Жас ұлан» республикалық мектебіне қабылдау қашықтықтан, алыс режимде жүзеге асырылды.

Мектепке қабылдау және конкурстық іріктеуді қабылдау комиссиясы балалардың қатысуынсыз, олардың математика, оқыту тілі және дене шынықтыру дайындығы бойынша негізгі орта білімді бітіргені туралы куәліктегі бағалары

негізінде және 086/У нысанындағы медициналық анықтамасы негізінде өткізілді. Сондай-ақ мынадай талапкерлерге: жалпы білім беретін пәндер бойынша президенттік, республикалық және халықаралық олимпиадалар мен ғылыми жобалар конкурстарының жеңімпаздарына; спорттық жетістіктері бар балаларға; жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға; алғашқы әскери дайындық бойынша қосымша бағдарламалары бар білім беру ұйымдарынан келген балаларға; әскери қызметшілердің балаларына бонустық ұпай қосылды.

Жалпы «Жас ұлан» республикалық мектебіне қабылдау математика, оқыту тілі және дене шынықтыру бойынша негізгі орта білімді бітіргені туралы куәлікте көрсетілген бағалар, ата-аналар берген денсаулық жағдайы туралы медициналық анықтама негізінде 2020 жылдың 3-7 тамыз аралығында түсушілердің қатысуынсыз өтті.

ҮМІТКЕРЛЕР ІРІКТЕЛДІ

ҚР Қорғаныс министрлігінің Екі мәрте Кеңес Одағының батыры Т.Ж.Бигельдинов

атындағы Әуе қорғанысы күштері Әскери институтына оқуға үміткерлерді іріктеу жүргізілді.

Арнайы тексеруден өткен, денсаулық жағдайы бойынша оқуға жарамды, ҰБТ-ның 5 пәні бойынша немесе талапкерлердің кешенді тестілеуінен кемінде 50 балл (оның ішінде профильді пәннің бірі бойынша кемінде 7 балл және қалған пәндер бойынша кемінде 4 балл) жинағандардың өтуіне мүмкіндіктері болды. Оқуға түсушілер қабылдау комиссиясына Әуе қорғанысы күштері Әскери институтына түсуі үшін құжаттар ұсынып, оқуға түсуге ниет білдірді.

Оқуға түсушілердің қабылдаудың әрбір кезеңін өтуінің қорытындылары бойынша дайындығының деңгейін бағалау 100 балдық көрсеткіш бойынша жүзеге асырылды. Рейтингтік балды есептеу кезінде профильді пән ретінде математика есепке алынды. Бонустық балл ретінде бонустар түрінің ең көбі есепке алынды. Дене дайындығы бойынша балдар орташа білімі туралы аттестаттағы баға нәтижесі бойынша есептелді.

Жалпы 2020 жылда Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің әскери-оқу орындарына жинақтау жоспарына

сәйкес, Әуе қорғанысы күштері Әскери институтына 86 үміткер қарастырылған. Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрі орынбасарының нұсқауының негізінде кейін ол 103 үміткерді құрады.

190-ҒА ЖУЫҚ ЖАС ТҮЛЕК ҚАБЫЛДАНДЫ

Қазақстанның әр аймағынан, ТМД мемлекеттерінен келіп, емтиханнан сүрінбей өткен 190-ға жуық жас түлек Радиоэлектроника және байланыс әскери-инженерлік институтына қабылданды. Бұл туралы РЭЖБӘИИ баспасөз қызметі хабарлады.

Әр облыстағы жергілікті әскери басқару органдарында мандаттық комиссия құрылып, үміткерлерді іріктеу барысында ұлттық біріңғай тестілеу нәтижесінен бөлек, дене дайындығы, кәсіби психологиялық жай-күйі тексерілді.

Әскери оқу орнының бастығы генерал-майор Асқар Мұстабеков жыл сайын үміткерлердің санының арта түсуі әскери институттың жоғары мәртебесімен байланыстырады.

«Талапкерлердің ішіндегі ең үздіктері мен мықты дегендерін таңдадық. Қабылдау кезінде кәсіби-психологиялық жай-күйіне және жеке қабілеттеріне ерекше көңіл қойдық, себебі қазақстандық офицер кез келген сәтте кез-келген тапсырманы мүлтіксіз орындайтындай дәрежеде болуы керек», - деді ол.

Қазіргі кезде институтқа қабылданған жас курсанттар үшін жаңа кезең – алғашқы кәсіби даярлық курстары басталды. Олар оқу кезеңі басталғанға дейін әскери дайындықтан өтеді, дайындық аяқталған соң Отан алдында әскери ант қабылдайды.

Қостанай облысының тумасы Ильнар Беков жаңа өмірге қадам басу оңай болмайтынын, бірақ ата-анасының, елінің үмітін ақтап, үздік офицер атану үшін бәріне де төзе білетінін жеткізді.

Сондай-ақ, әскери институт қабырғасына Ұжымдық қауіпсіздік келісімі ұйымының бағдарламасы бойынша білім алатын Қырғызстан мемлекетінің өкілдері де қабылданды. Бүгінге дейін 9 қырғызстандық курсант оқып бітірсе, 11 курсант институт қабырғасында білімдерін шыңдауда.

Үміткерлер мен ата-аналардың «Жас ұлан» мектебіне қабылдау ережелерімен танысу

Медицина құжаттарын тексеру

КОРЕННОЙ ПЕРЕЛОМ

Победа в битве за Москву (1941-1942 г.) укрепила боевой дух солдат и офицеров, а также повысила опыт ведения боевых операций в обороне и наступлении. Следующим этапом, ставшим переломным в ходе войны стала Сталинградская битва – одна из крупнейших за всю историю Второй мировой войны. Героический подвиг солдат, не позволивших взять город, навсегда останется в памяти миллионов людей. Битва стала первым поистине масштабным поражением немецко-фашистских войск. Впервые, ощутив горечь поражения, потеряв при этом огромное число личного состава и техники, немцы окончательно поняли, что народ не сломить

В июле 1942 года после неудачных операций под Москвой и Харьковом, командованием Вермахта было принято решение развернуть наступление на волжском направлении. С этой целью группа армий «Юг» была разделена на две части: первая (группа армий «А») продолжала наступление на нефтяные месторождения Северного Кавказа. Вторая (группа армий «Б») начала движение к Волге. Целью второй группы было захватить Сталинград, перерезав пути коммуникации между южным флотом советского фронта и центром, изолировав его от основной группировки войск. В случае успеха группа армий «Б», прорвав оборону Сталинграда, могла бы нанести удар вдоль Волги на Астрахань. Обе разделенные части группы армий «Юг» наступали по отдельности, увеличивая расстояние, друг от друга.

Непосредственная задача по взятию города была поставлена перед 6-й армией, которая считалась одной из луч-

ших. Командовал ей генерал-лейтенант Ф. Паулюс. Наземные действия соединений вермахта поддерживал 4-й воздушный флот.

На первоначальном этапе войскам вермахта проти-

стояли войска 62-й и 64-й армий, подерживаемые 63-й, 21-й, 28-й, 38-й, 57-й и 8-й воздушными армиями. 12 июля 1942 года окончательно был сформирован Сталинградский фронт, изначально командовал которым маршал Советского Союза С. К. Тимошенко (с 23 июля - генерал-лейтенант В. Н. Гордов, с 10 августа - генерал-полковник А. И. Еремин).

СТАЛИНГРАДСКАЯ СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ОБОРОНИТЕЛЬНАЯ ОПЕРАЦИЯ (17 ИЮЛЯ – 18 НОЯБРЯ 1942 ГОДА)

Началом Сталинградской битвы принято считать 17 июля 1942 года, когда передовые советские части выдвинулись на рубеж реки Чир. Прорыв в течение первых пяти дней оборону передовых оборонительных частей, немцы вышли к непосредственно главной линии обороны Сталинграда. Параллельно с событиями на фронте советское командование готовило город к обороне. К примеру, на строительство оборонительных сооружений было мобилизовано местное население. Также формировались добровольные отряды народного ополчения.

Наступление немецких войск началось 23 июля. С первых же дней атак северного и южного флангов войск вермахта, советские части 62-й армии и еще несколько дивизий оказались в затруднительном положении. В связи с этим 28 июля 1942 года нарком обороны издал приказ №227, гласивший: «Ни шагу назад!», запрещающий отступление войск без непосредственного приказа командования. В соответствии с этим приказом на фронте началось формирование штрафных рот и батальонов, а также заградительных отрядов. Одновременно Ставка старалась всячески усилить оборону Сталинградского фронта: за первую неделю

к р о -
воп р о -
л и т н ы х
боев на этот участок было

ПОЗИЦИИ СТОРОН ПЕРЕД НАЧАЛОМ БИТВЫ

Германия	СССР
270 тыс. солдат	547 тысяч солдат
1200 самолетов	454 самолета
3000 орудий и минометов	2200 орудий и минометов

переброшено 11 стрелковых дивизий, 4 танковых корпуса, 8 отдельных танковых бригад.

Войска несли большие потери, не справляясь с яростными атаками войск вермахта на земле и в воздухе. Такая критическая обстановка могла привести к прорыву оборонительной линии города, с последующим его захватом. Поэтому 31 июля Ставкой было принято решение дополнительно перебросить на Сталинградский фронт 51-ю армию под командованием генерал-майора Т. К. Коломийца. В тот же день решением немецкого командования была усилена и группировка вермахта. На город была направлена наступающая южнее 4-я танко-

вая группа Гота. Данный маневр командования гитлеровцев свидетельствовал о том, что задача по захвату Сталинграда стояла в приоритете высших эшелонов власти Германии.

Несмотря на численное превосходство немецких войск в технике с ходу взять город не получилось. План по захвату Сталинграда через город Калач-на-Дону был сорван, также как и план окружения советской группировки в излучине Дона.

К 10 августа фашистским захватчикам удалось лишь на 60-80 км продвинуться вглубь советской обороны. Командование вермахта было крайне недовольно этим фактом. По этой причине 17 августа был издан приказ готовить самые лучшие немецкие части, в первую очередь танковые и моторизованные, к новому наступлению на Сталинград.

22 августа вражеским войскам удалось форсировать Дон, закрепившись на 45 километровом плацдарме. В этот же день танковая группа Гота вплотную подошла к городу. Ситуация осложнялась непрерыв-

ными воздушными бомбардировками Сталинграда. Массированные воздушные удары наносились в течение нескольких августовских дней, в результате которых город был практически полностью разрушен. За весь период войны воздушная мощь не достигала такой силы. Огромный город, растянувшийся на 50 км, был охвачен огнем.

Советские войска стойко держали оборону. Однако, несмотря на это, 23 августа вражескими группировками удалось прорвать оборону 62-й армии. Передовые части 14-го танкового корпуса сумели выйти к Волге севернее Сталинграда в районе Ерзовки.

На втором этапе оборонительной операции, начавшемся 13 сентября войска вермахта 4 раза переходили к штурму города. Данный этап продлился долгих 75 дней. Именно 13 сентября немцы предприняли первую попытку штурма Сталинграда при помощи мощных ударов артиллерии и авиации. Вражеское превосходство в технике было достаточно большим (1,5 – 2 раза), а по численности танков войска вермахта превосходили советские танковые корпуса в 6 раз. Основные силы врага были направлены на захват центра города, с последующим выходом к Волге в районе центральной переправы.

Бои в городе несли ожесточенный характер. Никто не хотел уступать. Сражения шли буквально за каждую улицу и дом. Одним из самых непростых дней в истории Сталинградской битвы стал 14 сентября 1942 года, когда упорные бои шли в районе элеватора и вокзала Сталинград-2.

На следующий день ценой больших потерь личного состава вражеским войскам удалось овладеть Высотой – Мамаев Курган. Однако радость врага была недолгой. 16 сентября усилиями 13-й гвардейской и 112-й стрелковой дивизий высота была отбита.

С 13 по 26 сентября войскам вермахта удалось потеснить части 62-й армии и выйти к центру города, впоследствии прорвавшись к Волге. Однако, вопреки всем планам, овладеть всем волжским побережьем немецким войскам не удалось. Особенно упорные бои шли за городской вокзал, 13 раз переходившим из рук в руки.

Оборона Сталинграда была одной из приоритетных задач Ставки. С 23 июля по 1 октября на Сталинградский фронт было переброшено 55 стрелковых дивизий, 9 стрелковых бригад, 7 танковых корпусов и 30 танковых бригад. Также 28 сентября Ставка приняла решение о переименова-

нии Сталинградского фронта в Донской, командовал которым генерал-лейтенант К. К. Рокоссовский. Юго-Западный фронт был также переименован в Сталинградский (командующий генерал-полковник А. И. Еремин).

Второй вражеский штурм города был предпринят 28 сентября, продлившись до 8 октября. Немецкое командование в ультимативной форме требовало от Паулюса взять город в самые ближайшие сроки.

Сражения на сталинградском направлении разворачивались с неимоверной силой. К примеру, с 27 сентября по 4 октября шли упорные бои за рабочие поселки Красный Октябрь и Баррикады на окраине города. Одновременно вражеским войскам удалось закрепиться на западном склоне Мамаева Кургана, а также на левом фланге обороны 62-й армии в районе Орловки. Темпы продвижения немецких соединений составляли 100-300 метров.

В начале октября части 62-й армии держали оборону на Волжском побережье, глубиной 25 км. Несмотря на то, что в руках у противника находилось 5 районов города из семи, им все же не удалось овладеть центральной набережной с переправами, по которым в город перебрасывалось подкрепление, доставлялось продовольствие и вывозились раненные. Для полного захвата Сталинграда немецкое командование перебросило в город дополнительные силы в помощь 6-й армии Паулюса: 200 тысяч пополнения личного состава, 30 артиллерийских дивизионов, 40 инженерно-штурмовых бригад, предназначенных для уличных боев. Таким образом, соединения 62-армии уступали противнику в личном составе и технике в 5-6 раз.

14 октября войска противника начали третью попытку штурма Сталинграда. К тому времени 62-я армия была разделена противником и даже несмотря на это, отдельные ее части и группы продолжали держать оборону побережья Волги. К примеру, 138-я стрелковая дивизия под командованием полковника И. И. Людникова удерживала полосу вдоль берега длиной 700 метров и шириной 400 метров. В составе данной дивизии числились всего 500 человек личного состава.

К середине октября войскам вермахта удалось овладеть северными и южными склонами Мамаев Кургана, восточный же

склон обороняла 284-я дивизия под командованием полковника Н. Ф. Батюка. Бои на оборонительной линии 62-й и 64-й армии шли на протяжении целого месяца. Однако противнику так и не удалось прорвать оборону Красной Армии. Лишь на определенных участках

фронта немецким соединениям удалось прорвать оборону, углубившись на несколько сот метров, выйти к Волге, понеся большие потери.

Однако немецкое командование, не приемля другого результата, требовало, во что бы то ни стало взять город. В ноябре была принята очередная попытка овладеть городом. С этой целью на данное направление были брошены пять пехотных и две танковые дивизии. Положение войск Красной Армии усугублялось большими потерями, как личного состава, так и орудий. К моменту начала ноябрьского штурма в распоряжении советских соединений на Сталинградском фронте находилось около

47 тысяч человек личного состава, 800 орудий и минометов и 19 танков. К тому времени полоса оборонительной линии была разделена на три части.

11 ноября вражескими группировками была предпринята последняя попытка прорвать оборону защитников города.

Немецкие войска перешли к вынужденной обороне. Войскам Сталинградского, Юго-Западного и Донского фронтов удалось выполнить задачи по обороне города.

В ходе ожесточённых боев войскам противника был нанесен непоправимый урон. Планы командования вермахта по продвижению вдоль Волги провалились.

Войска противника были втянуты в затяжные бои за Сталинград. По окончании оборонительной операции Ставка готовила плацдарм для решительного контрнаступления, с целью полного разгрома врага на данном направлении.

Наступательная стратегическая операция (19 ноября 1942 – 2 февраля 1943 года)

Наступательная операция под кодовым названием «Уран»

проводилась советскими войсками с 19 ноября 1942 года по 2 февраля 1943

года. Усилиями соединений Юго-Западного, Донского и Сталинградского фронтов, а также волжского флота враг бы разгромлен. Замысел операции «Уран» заключался в том, чтобы ударами с плацдармов на Дону в районах Серафимовича и Клеткой из района Сарпинских озер южнее Сталинграда разгромить вражеские группы, прикрывавшие фланги ударной группы про-

ной операции на сталинградское направление было переброшено 4 танковых, 2 моторизованных и 2 артиллерийских корпуса, 17 отдельных танковых бригад и полков, 10 стрелковых дивизий и бригад.

Немецкая оборона на Среднем Дону и южнее Сталинграда не имела большой глубины. К началу наступления советским войскам удалось обеспечить превосходство

тивника, и развивая наступление по схо-

СООТНОШЕНИЕ СИЛ СТОРОН ПЕРЕД КОНТРНАСТУПЛЕНИЕМ

Ресурсы	СССР	Германия
Личный состав	1143500 человек	1011000 человек
Танков	1463 единицы	675 единиц
Самолетов	1390 единиц	1216 единиц
Орудий	15501 единица	10290 едениц

дящимся направлениям на Калач-на-Дону, окружить и уничтожить его главные силы под Сталинградом. Непосредственной разработкой плана занимался генерал армии Г. К. Жуков и генерал-полковник А. М. Василевский.

К началу контрнаступатель-

над противником в количестве личного состава в 2-2,5 раза, в наличии орудий и танков в 5-6 раз.

Контрнаступательная операция началась 19 ноября 1942 года. Наступление войск Юго-Западного фронта под командованием генерал-полковника Н. Ф. Ватутина и соединений 65-армии началось с 80-минутной артиллерийской подготовки. К исходу дня наибольшего успеха достигли войска Юго-Западного фронта, прорвавшие оборону 3-й румынской армии на 25-30 км на двух участках: юго-западнее Серафимовича и в районе Клеткой.

В результате боев были разгромлены 2-я и 4-я румынские армии. К концу 19 ноября соединения 65-й армии, которой командовал генерал-лейтенант П. И. Батов, сумели углубиться в оборонительную линию врага на 3-5 км, однако полностью прорвать первую линию не получилось. 23 ноября соединения 26-го танкового корпуса вошли в район Советский, соединившись с частями 4-го механизированного корпуса. Подвижные части Юго-Западного фронта, выйдя в район Калач, Советское и Мариновка, замкнули окружение вражеских частей. В котле оказались 22 дивизии и около 160

отдельных частей 6-й и 4-й танковых армий общей численностью 300 тысяч человек. Такого массового окружения немецких войск в ходе Второй мировой войны еще не было.

23 ноября распопинская группировка войск противника объявила о своей капитуляции, ставшей первой капитуляцией большой немецкой группы в Великой Отечественной войне. Всего в районе станицы Распопинской было взято в плен около 27 тысяч солдат и офицеров двух румынских корпусов.

К 30 ноября наступление и окружение вражеских войск было завершено. В результате стремительного наступления советскими войсками было образовано два фронта – внешний и внутренний. Общая протяженность внешнего фронта окружения составляла 450 км. Средняя глубина продвижения советских войск составляла 40-120 км за первые 12 дней операций.

Немецкое командование предпринимало попытки вывести войска из окружения. Была разработана специальная операция по их деблокированию под кодовым названием «Зимняя гроза». Для ее реализации была создана специальная группа армий «Дон», в состав которой входило около 30 дивизий.

Реализация операции «Зимняя гроза»

началась 12 декабря 1942 года. Массированным ударом в районе Котельниковское противнику удалось прорвать оборону советских войск, продвинувшись на 25 км. Начались ожесточенные бои с большим числом танков. Войска вермахта непрерывно атаковали, пользуясь поддержкой авиации. К 19 декабря танковой группе генерала Гота осталось пройти до окруженных частей не более 35-40 км. Радиogramмы гласили: «Держитесь, освобождение близко!», «Держитесь, мы идем!». Однако на пути танковой группы Гота храбро встала срочно выдвинутая Ставкой 2-я гвардейская армия под командованием генерал-лейтенанта Р. Я. Малиновского. Данное соединение было хорошо укомплектовано: 112 тысяч человек, 2 тысячи орудий и минометов, 470 танков.

В ожесточенных боях 20-23 декабря, развернувшихся на берегах реки Мышкова, противник исчерпал все свои наступательные возможности. К исходу 23 декабря войска противника были вынуждены перейти к обороне.

Израсходовав оборонительные силы, противнику пришлось отказаться от дальнейших планов для наступления на Сталинград. Разгром итальянских частей на Дону шокировал Рим, ухудшив отношения между итальянской столицей и Берлином. После

битвы за Сталинград Италия де-факто перестала быть союзником Германии.

Окруженная 6-я армия Паулюса терпела большие лишения, однако несмотря на это командующий армией продолжал выполнять требования командования вермахта. В связи с этим Ставкой было принято решение о проведении операции по ликвидации окруженных немецких частей, носившей кодовое название «Кольцо». Реализовать данную операцию планировалось в три этапа: первый предусматривал отсечение и уничтожение немецких соединений в западном и северо-восточном районах окружения. Второй – уничтожение войск противника на ближних подступах к городу; третий этап – ликвидация оставшихся групп в городе. Уже 4 января план был утвержден Ставкой.

Ликвидация окруженных частей была возложена на войска Донского фронта. Фронт насчитывал 212 тысяч человек личного состава, 257 танков, 6860 орудий, 300 боевых самолетов.

8 января 1943 года командование Донским фронтом выдвинуло ультиматум командующим окруженных частей с требованием прекратить бессмысленные попытки сопротивления. Ультиматум был зачитан по радио и доставлен в штаб Паулюса парламентарями. Однако, командующий 6-й

армией в письменной форме отказался от данного предложения.

Утром 10 января 1943 года войска Донского фронта перешли в наступление со всех направлений, теснее и теснее сжимая кольцо. Противник отчаянно оборонялся. К 21 ноября, даже после потери аэродрома, по которому шло снабжение, немецкие войска продолжали сопротивляться. Командование противника повторно отказалось от предложения советского командования о капитуляции. Несмотря на все потери, главнокомандующий немецкими войсками приказал держать позиции до последнего.

К исходу 26 января войска 21-й армии под командованием генерала Чистякова соединились с войсками 62-й армии, наступающими из Сталинграда в районе села Красный Октябрь. Противник в городе был разделен на южную (остатки девяти дивизий во главе с Паулюсом) и северную группы. 28 января южная группа была разделена еще на две группы. К концу января в городе оставалось три изолированные группы, ведущие безуспешное сопротивление. 31 января южная группа приняла капитуляцию.

Боевые действия на сталинградском направлении были прекращены 2 февраля 1943 года после окончательной капитуляции войск северной группы под командованием генерала Штрекера. В ходе ликвидации окруженной немецкой группировки войсками Донского фронта было разгромлено 22 вражеские дивизии и 149 частей специального назначения. Были взяты в плен 91 тысяча человек, в том числе 2500 офицеров и 24 генерала.

КАЗАХСТАНЦЫ В БИТВЕ ЗА СТАЛИНГРАД

Сталинградская битва, длившаяся 200 дней, закончилась убедительной победой Советских войск, в корне изменив ход войны. В театр битвы входили также ряд станций и населенных пунктов Западно-Казахстанской области. Осенним Указом Президиума Верховного совета СССР 1942 года в бассейне Каспийского моря было введено военное положение. 10 сентября был образован

Гурьевский комитет обороны. В дни первого появления вражеских самолетов над Гурьевым было организовано затемнение города, сел и аулов вокруг. Также было организовано круглосуточное дежурство и силы противовоздушной обороны.

15 сентября Гурьевский комитет обороны (ГКО) ввел в городе военное положение, Уральск был включен в прифронтовую зону. В Западном Казахстане были размещены материальные ценности более 120 частей, в том числе и 8-я воздушной армии. На станциях Сайхан, Джанибек и Шунгай, были размещены склады боеприпасов 1-й танковой и 57-й армии. В Уральске был развёрнут крупный узел связи. В Западный Казахстан было эвакуировано более 20 военных госпиталей. На реку Урал было отбуксировано несколько кораблей Волжской и Каспийской флотилии.

Осенью 1942-го на полную мощность заработали все заводы тяжелой промышленности и цветной металлургии союза. К примеру, Актюбинские авиамастерские ежедневно выпускали 30 самолетов и 160 авиадвигателей. Предприятия легкой промышленности Западного Казахстана перешли на производство теплого обмундирования, саней и конного снаряжения для Сталинградского фронта. Работники морского флота в шесть раз увеличили перевозку нефтепродуктов.

В боях за город на Волге принимали участия солдаты и офицеры 29-й стрелковой дивизии, сформированной в Акмолинске и включенной в 64-ю армию под командованием В. И. Чуйкова. Также две отечественные дивизии (27-я гвардейская и 292-стрел-

ковая) принимали участие в боях северозападной Сталинграда.

В боях за Сталинград героически сражались тысячи казахстанцев. Сын великого казахского акына Жамбыла Алгадай командовал пулеметным расчетом в 19-м гвардейском кавалерийском полку, 7-й гвардейской кавалерийской дивизии, героически погиб близ города Синельниково.

Полковник Гани Сафиуллин командовал 73-й гвардейской дивизией. Под командованием дивизией было уничтожено 120 танков и 800 автомашин.

Защищая подступы к тракторному заводу, совершили героический подвиг 43 земляка батальон, которой командовал наш соотечественник М. А. Баскаков. В боях за город героически погиб воин-комсомолец Касым Аманжолов.

Казахстанцы вели упорные уличные бои в городе. Их героический подвиг был увековечен в названии одной из улиц Сталинграда (Волгограда) – улица «Казахская». В первичной схватке с 300 фашистами героически погибли 11 смелых воинов. Среди них комсомолец из Лениногорска Камилль Хузин. Высота, которую отстояли бойцы, названа «Высотой одиннадцати героев Востока».

Сталинградская битва навсегда войдет в историю как одно из самых ожесточенных сражений. Разгром противника на данном направлении стал «поворотной точкой» всей Великой Отечественной войны. Оно сломало непобедимый дух фашистских захватчиков. План о всемирном господстве окончательно рухнул в небытие.

Подготовил Нариман ДЮСЕНОВ

ГОСПОДСТВО В ВОЗДУХЕ

Великая Отечественная война стала грандиозным испытанием для советского народа. Борьба с фашизмом шла повсеместно: на земле, на море, в небе и в тылу. Ежедневно, обороняя воздушные рубежи родной страны, сотни летчиков совершали тысячи вылетов и забрасывали миллионы бомб и снарядов по наземным целям противника

В начале войны на советско-германском воздушном фронте сложилась крайне сложная обстановка. Только за первый день группы немецких бомбардировщиков нанесли болезненный удар по 66 советским аэродромам, где базировались самолеты западных приграничных военных округов. Одновременно шли ожесточенные бои в воздухе. В итоге, за первые сутки войны советские войска потеряли около 1200 самолетов, в том числе 800 на аэродромах.

На советско-германском фронте противник постепенно захватывал господство. Данный факт был первопричиной того, что в первый период войны со-

ветские воздушные войска раз за разом терпели болезненные удары. В данной обстановке истребительной авиации приходилось обеспечивать отход сухопутных войск и промышленных предприятий в ожидании резервов.

К началу войны основу истребительской авиации Советского Союза составляли самолеты И-153 (Чайка) и И-16. Данные модели самолетов значительно уступали более технологичным самолетам противника (БФ-109). Однако они были способны вести оборонительную борьбу. Важным преимуществом немецких «мессеров» являлась также их скорость, чего в начальной стадии войны так не хватало совет-

ским самолетам (И-153-426 км/ч; БФ-109 – 620 км/ч).

Опомнившись от первого шока и осознав масштабы воздушной угрозы, советские летчики приступили к решительным действиям, нанеся 24 июня чувствительный удар по колонне немецких танков.

Штурмовые и истребительные части подчинялись командованию наземных армий, а бомбардировочные командующему фронтом. Данное обстоятельство привело к разобщенности действий авиации. В этих условиях бомбардировщики летали без истребительного прикрытия, а те, в свою очередь занимались атакой наземных целей.

Согласно довоенной тактике, бомбардировщики держали в строю большие дистанции и интервалы, соответственно экипажи не могли прикрывать друг друга огнем. Следовало срочно менять структуру советских авиационных частей, а также их тактические маневры.

Советские бомбардировщики нанесли удары не только по наступающим войскам, но и по целям в глубине немецкой территории.

Имея на вооружении лучшую военную технику, немецкие воздушные войска имели также лучшую в мире тактику ведения боев в воздухе. По опыту войны в Испании летчики Люфтваффе образовывали свободное построение пар и четверок. Данный маневр позволял максимально использовать их превосходство в скорости.

Советская тактика заключалась в использовании трех самолетов, летящих в форме буквы «V», что затрудняло взаимное маневрирование в бою. Такой тактический порядок был обусловлен еще и тем, что на большинстве советских самолетов отсутствовала радиосвязь. Командирам приходилось управлять группой путем покачивания крыльев или жестами рук, вследствие чего, летчики прижимались к командиру, теряя свободу маневра.

Опыт первых дней войны показал громоздкость и малую маневренность, имевшихся на тот момент на вооружении советских самолетов. Данный факт помогал противнику легко уничтожать самолеты еще на земле. Оплаченный большими потерями опыт советской авиации выразился в реформе ВВС страны.

В марте 1942 года командующим ВВС был назначен генерал-лейтенант Новиков А.А.. Он сразу же предложил объединить воздушные силы, подчинявшиеся наземным фронтам и армиям, в воздушные армии. Это заметно упрощало управление и координацию действий авиации. Поменялась и тактика ведения боя. ВВС отказались от использования смешанных авиационных соединений. Вместо них создавались однородные истребительные, штурмовые, бомбардировочные дивизии и корпуса. Устаревшие самолеты И-153, И-16 заменялись на новые модификации: «ИЛ-2», «ЯК-7», «ЛА-5» (позже ЛА-7).

Реорганизация советской авиации положительно сказалась на преимуществе советских летчиков к концу войны. Истребительная авиация выполняла следующие задачи:

- прикрывать войска на поле боя и объекты фронтового тыла от ударов авиации противника;
- обеспечивать действия других родов авиации;
- воспрещать противнику проведение воздушной разведки;
- противодействовать воздушному десанту противнику;
- вести воздушную разведку;

При выполнении задачи по прикрытие сухопутных войск ряд истребителей концентрировался на линии главного удара тогда, когда войска готовились к решительным действиям. В таком случае летчики уничтожали не только самолеты

противника над полем боя, но и за линией фронта. Задачу по предотвращению десанта противника летчики чаще всего выполняли путем уничтожения самолетов противника.

В годы войны советская авиация решала свои боевые задачи путем активного наступления, с целью уничтожения самолетов противника. Для совершенствования тактики ведения воздушного боя большое значение имел Приказ Народного Комитета обороны от 17 июня 1942 года, который требовал от истребителей: главными силами атаковать бомбардировщика, сговывая мелкими группами истребителей сопровождения. Таким образом, определялся основной объект атаки истребителей. В этом же приказе перед летчиками-истребителями ставилось требование разнообразить способы боевых действий, применять воздушный бой на вертикалях.

В большинстве случаев воздушный бой был групповым. Поэтому, только хорошо отлаженное взаимодействие летных пар, звеньев, эскадрилий и полков, возможность непрерывного и четкого управления обеспечивали успех авиации в воздушных боях.

Основное содержание группового воздушного боя составляли действия тактических групп истребителей, направленных на уничтожение самолетов противника в воздухе. Тактическую группу составляли подразделения истребителей, выполнявших одну и ту же боевую задачу, оказывая помощь друг другу.

Воздушному бою свойственны решительность действия, хорошая маневренность, широкий пространственный размах и динамичность. Воздушный бой подразделялся на несколько этапов, главными из которых считались: сближение, атака, вы-

ход из атаки, выход из боя. Некоторые этапы могли повторяться. К примеру, выход из боя повторялся с целью сбора группы, перестройки тактики и возобновления атаки.

Каждому воздушному бою предшествовал поиск противника. Зачастую успех воздушного сражения зависел от того, кто первым обнаружит противника. Тот, кто обнаруживал цель первым, мог выбрать момент сближения и атаки с учетом окружающих условий. Летчик, обнаруживший цель мог обеспечить себе тактическое превосходство. Данное превосходство заключалось в высоте, скорости атаки, иногда внезапность атаки была такой, что противник обнаруживал вражеские самолеты только в момент открытия огня. Такая тактика оправдала себя в конце войны, когда немецкая авиация уже была подавлена. В те годы советские летчики научились грамотно атаковать, к концу войны в каждом воздушном бою асы советской авиации уничтожали до 75% вражеских самолетов.

ГОСПОДСТВО В НЕБЕ

Тактическое господство завоевывалось как совместными действиями истребительной, бомбардировочной и штурмовой авиации, путем уничтожения самолетов противника в воздушных боях и на аэродромах, так и действиями одних истребителей, которые уничтожали авиацию противника в воздухе, не допуская ее в районы боевых действий наземных войск, блокировали ближайшие аэродромы врага.

Решающее значение в разгроме авиации противника и завоевании господства в воздухе во время Великой Отечественной войны имели воздушные бои и сражения, в ходе которых уничтожались не только самолеты, но и в 70—80% случаев погибали летные экипажи.

С начала войны по 28 февраля 1945 г. немецко-фашистская авиация на всех театрах военных действий потеряла около 55 тысяч человек. Из этого числа советской истребительной авиацией было уничтожено не менее половины.

Первым примером, когда нашей истребительной авиации удалось создать благоприятные условия для завоевания господства в воздухе, являются действия истребителей в период обороны Москвы.

Советским военным командованием в районе Москвы было сосредоточено 1170 самолетов, авиация противника имела 670 самолетов. Таким образом, к началу контрнаступления советская авиация численно превосходила авиацию противника (в 1,7 раза). Немецкие ВВС не смогли преодолеть воздушную оборону Москвы, сорвать подготовку советских войск к переходу в контрнаступление.

Одновременно с боями под Москвой шли жестокие бои с немецкими захватчиками на подступах к Ленинграду. Истребительная авиация надежно прикрыла от воздействия с воздуха единственную коммуникацию — ледяную трассу, проходящую через Ладожское озеро. Защищая эту «дорогу жизни», истребители сбили в воздушных боях свыше ста самолетов противника. Летчики своевременно встречали вражеских истребителей и бомбардировщиков, вели с ними успешные бои и уничтожали их в воздухе. Характерно, что советские ВВС в этом районе располагали всего лишь несколькими аэродромами, которые были достаточно хорошо известны противнику. Тем не менее, немцы оказались бессильными парализовать действия советских истребителей.

Летом 1942 г. немецко-фашистское командование, пользуясь отсутствием второ-

го фронта в Европе, собрало свои свободные резервы, создало перевес сил на юго-западном направлении и начало там новое наступление. На этом направлении они сосредоточили не менее половины всех своих военно-воздушных сил, действовавших против СССР. Среди них свыше одной трети составляли истребители.

Положение советской авиации осложнялось и тем, что помимо численного превосходства противник на данном направлении ввел в действие свои отборные части. Здесь был сосредоточен 4-й воздушный флот, укомплектованный наиболее подготовленным личным составом.

Немецкое командование в районе Сталинграда имело сильную группировку авиации, что обеспечивало ему господство в воздухе в моменты наибольшей активнос-

сти своих наземных войск.

Истребительная авиация противника патрулировала группами в районах прикрытия войск, их летчики, как правило, при завязке воздушного боя с нашими самолетами вызывали по радио дополнительные силы. В зонах самолеты противника находились в разомкнутом строю с интервалом 200—250 м, при полетах больших групп самолеты эшелонировались по высотам. Состав группы на одной и той же высоте, как правило, не превышал 3—6 самолетов. Задача прикрывающих истребителей противника заключалась в расчистке района предстоящих боевых действий бомбардировщиков в районе расположения советских частей.

Воздушные бои, как правило, проводились парой, четверкой и в очень редких случаях группой до 12 самолетов. В ходе боя противник старался атаковать самолеты внезапно. Во всех воздушных боях его истребители заходили в атаку сзади, строго в хвост или под углом 15° на большой скорости и открывали огонь с дистанции 100—150 м. Атака производилась ведущим. Ведомый истребитель имел основную задачу прикрыть ведущего, идя с ним на одной высоте, или с незначительным превышением справа или слева, в зависимости от характера воздушного боя. После выполнения атаки истребители уходили в сторону, занимая выгодное положение для повторной атаки.

При невыгодном соотношении сил истребители противника в бой не вступали

на это, Люфтваффе по-прежнему оставался сильным противником, порой наносящим весьма болезненные удары.

Немецкие летчики выбрали тактику внезапных атак. Самолеты противника поднимались выше советской группы на 500-600 метров, маскируясь в облаках. Затем атаковали советские истребители, прикрывавшие штурмовиков. Однако такая тактика не позволяла нанести существенный урон советским бомбардировщикам и штурмовикам. Те, в свою очередь, наносили ощутимые удары по наземным целям противника.

В последней стадии войны к бомбардировкам присоединились воздушные эскадры английских и американских летчиков, которые атаковали непрерывно. Уже в небе Германии командованию вермахта приходилось решать задачи, которые всю войну решала Ставка – не допустить нанесения прямых ударов по жизненно важным целям на территории страны.

и с набором высоты уходили в сторону солнца, ожидая удобного момента для атаки. Если такого подходящего момента для атаки не было, то истребители уходили совсем. Во всех случаях истребители противника при ведении воздушных боев старались иметь преимущество в высоте.

В битве на Кубани (апрель-июнь 1943 года) между 4-й воздушной армией генерала Вершинина и 4-м воздушным флотом фельдмаршала Рихтгофена еще лучше отшлифовалось тактическое мастерство наших летчиков-истребителей и искусство авиационных командиров. Вертикальный маневр, эшелонирование по высоте боевых порядков, четкое управление групповым боем в воздухе и с земли, хорошо организованная система оповещения и наведения истребителей на противника, наращивание сил в бою — все это нашло здесь еще большее распространение. Истребители освоили такие наступательные приемы борьбы, как вытеснение авиации противника с поля боя, свободная охота и блокирование вражеских аэродромов. Центр воздушных боев впервые был перенесен по ту сторону линии фронта, т. е. на территорию, временно занятую противником.

Воздушным силам противника на Кубани были нанесены невосполнимые потери, и борьба за господство в воздухе на южном фланге советско-германского фронта была выиграна.

Однако, войска противника не думали сдаваться и летом 1943 года планировали вернуть инициативу в свои руки. В планах

вермахта было взять Курск своим любимым методом блицкрига. Удары должны были нанести комбинированные соединения танков, самолетов и артиллерии. Поддержку с воздуха должны были обеспечить группы 4-го и 6-го воздушных флотов Германии общей численностью 1800 самолетов.

К 1943 году летчики имели отработанную тактику использования штурмовиков. «Илы» атаковали с высоты 600 метров с пикированием, а потом становились в круг, атакуя из пушек и пулеметов наземные цели. Такое расположение давало летчикам свободу маневра для прицельного огня. Кроме того, идущий сзади штурмовик защищал впереди идущего от атак немецких истребителей.

В середине июля ценой больших потерь советским ВВС удалось перехватить инициативу. Умелые действия авиации в координации с другими родами войск обеспечили победу под Курском. Но, несмотря

К апрелю 1943 года исход войны был ясен, однако оставалось взять последнюю крепость врага – Берлин, обороняло которые около половины самолетов 6-го воздушного флота.

Главной задачей советских истребителей стало прикрытие переправ через реку Одер. В ходе непростого сражения последнюю битву у вражеских ворот удалось выиграть.

Несмотря на тяжелые потери в первые дни войны, а также технологическую отсталость советской авиации удалось отстоять небо Родины. ВВС Красной Армии стали надёжными помощниками сухопутных войск, в конечном счете, завоевав господство в воздухе.

Подготовил Нариман ДЮСЕНОВ

НУРЖАН БЕЙСЕНОВ: «ЮМОР — ВАЖНЕЙШИЙ РЕСУРС, ДЕЛАЮЩИЙ НАШУ ЖИЗНЬ ЛУЧШЕ»

Человеческая жизнь полна различных проблемных ситуаций. Умение подходить к ним с юмором – это особый дар, который позволяет с легкостью решать их. Один из зачинателей казахстанского КВН, актер, певец, основатель и руководитель компании «ЭНБи ОРТАЛЫҒЫ» - Нуржан Бейсенов не понаслышке знает, что юмор – это ценный ресурс, применяя который, человеку становится легче жить. Мечтая стать военным, Нуржан выбрал для себя творческую стезю. Однако, будучи артистом, он наполнил свою жизнь патриотизмом

- Расскажите, пожалуйста, имеется ли у Вас опыт военного дела? Есть ли в Вашей семье военные?

- В моей жизни был опыт службы в театре песни и танца ВВ МВД РК (Национальная гвардия Республики Казахстана), если это можно считать военной службой, а в семье дедушки, братья воевали, служили в рядах Вооруженных Сил. Сначала СССР, потом Республики Казахстан.

- Какие эмоции вызывают у Вас люди в военной форме?

- Люди в форме вызывают разные ощущения. К примеру, женщины в форме милы и очаровательны. Ветераны в военной форме вызывают чувство гордости. К настоящим офицерам у меня только уважение. Один из таких уважаемых офицеров генерал Мухометкали Сатов был моим наставником. К сожалению, его уже нет с нами. Иманды болсын.

- Какое место в Вашем творчестве занимает патриотизм?

- Самое высокое место. Патриотизм – это главное в моей жизни. Об этом я пою, об этом говорю своим ученикам, это прививаю своим детям. Патриотическое воспитание является предметом спора с теми, кто уехал в другие страны на ПМЖ. «Кто где родился, там

и пригодился», народ зря пословицы не придумывает.

- В этом году мы отмечаем 75-ую годовщину Великой Победы. Кто из Вашей семьи отправился на фронт защищать Родину?

- Это праздник со слезами на глазах. Жаль, что «не чистые на руку» функционеры используют этот день для корыстных целей. Возможно, из-за этого изменилось отношение к данному празднику. Два моих дедушки воевали. Ни один из них не принимал этот день как праздник. Наоборот, они предпочитали в этот день помолчать, помолиться, вспомнить друзей.

- Кто из исторических личностей Вам импонирует?

- Таких персонажей очень много. Жизнь и деятельность, мужество и ум Кенесары хана, Бауржана Момышулы. Это люди достойные уважения и примера.

- На Ваш взгляд, можно ли считать боеспособную армию залогом стабильности в стране?

- Боеспособная армия является одной из составляющих стабильности любого государства. Все должно быть в балансе. Стабильная, развитая экономика, высокое, конкурентоспособное образование. Доступная, современная медицина. По-

всеместное культурное развитие, а не придумывание каких-то шаблонов для очередного дележа денег. Все лучшее детям. Всем детям, без исключения. И боеспособная армия, чтобы защищать всю эту стабильность.

- Был ли в Вашей творческой карьере опыт участия в военно-патриотических мероприятиях?

- Такой опыт был. И для меня очень хороший опыт. В рядах театра песни и танца ВВ МВД РК (Национальная Гвардия РК), мы ездили по городам и аулам, детским домам и домам престарелых, заезжали в воинские части с ИПГ. Давали концерты, общались, радовали, радовались, грустили. Все было отлично. Классное было время.

- Если бы не творческая карьера, выбрали ли путь военного?

- Я всю жизнь мечтал быть военным. Я рос и воспитывался на военных фильмах. Мой любимый фильм «Офицеры». Я грезил формой, военной выправкой, техникой, оружием. Эх, видели бы вы, как я вышагивал на военно-патриотических сборах ещё учеником. Стал бы я военным? Не знаю. Возможно. Я бы и сейчас не прочь (смеётся).

Нариман ДЮСЕНОВ

Қуатты армия – Ел тірегі

2020

АЙБЫН

Республиканский «военно-аналитический» журнал